

Csak a mi jeles, talál gyors alkalmazásra!

Nem több mint három év telt el azóta, hogy New-Yorkból Londonba jöttem, hogy új szeremet Nagy-Britanniában meghonosítsam. Megérkezésem után megkezdtem üzletemet, eszemben, feltüntetést nem keltő módon; eleinte csak egy félpéneze-helyiséggel és egy kis irodával bírván. Innen szállíték szeremből Anglia, Irland és Skócia minden részébe apró minta-csomagokat, alkalmat szolgáltatva, hogy azzal kísérletek tészenek. Kivonatokat a közönség nagy tetszéssel fogadta, mire szolgáljon bizonyosságul, hogy az első tizenkét hónap alatt különlegességemből 200,000 palackra kaptam megrendelést. E megrendelések közül sok olyan emberektől eredt, kik szeremet először használták, a miután annak értékéről meggyőződtek, ajánlták azt másoknak is. Ha nem így lett volna, nem lettem volna képes üzletem folytatására.

A költség, melybe szeremnek valamennyi városban leendő meghonosítása került, nagyobb volt, mint az eladás utáni nyereség; miután azonban szeremnek nagy hasznáról és értékéről megváltak győződve, biztam a közönségben, miszerint szeremet egymásnak ajánlva, költségetem ily módon megtérítendő. Bizalmam nem csal meg, a mint a fentebb száma is világosan bizonyítja. Felhívom ezen, kivonatomban iránt tanúsított tetszés által, üzletemet kényelmesebb helyiségebe tőve át, itt is, mint előbb, szeremnek jelésege, előre segítőt. A második évben majdnem 600,000 palackra kaptam megrendelést. Leváltárczám napról napra nehezebb lőn a szaz meg száz, mondhatnám ezernyi elismeréstől és hálairattól, melyek a „Shaker-kivonat” (Seigel gyógy-szörpje) jóságáról szólnak. Ezen gyógyító és megszüntető szer, májbajok, emésztetlenség és gyomornehézség esteiben — volt az, melyet Nagy-Britanniában meghonosítottam, s ott ily nagy bizalommal és általános tetszéssel találkoztam. A legkezelebb tanulmányok és meghatározások következtében meggyőződtem, miszerint a legtöbb betegség, melylyel korunkban az emberiség megfáradtatottik, a gyomor és máj szabálytalan működéséből származik. Mintán e bajok kezelésénél oly szerre találtam, melynek nagy értékéről Amerikában saját tapasztalásom után is meggyőződtem, elhatároztam Európába jöve „Shaker-kivonatomból” behoztatni ill megkísérletni. Különösen meg kell itt jegyezmem, hogy nem mint kalandorok jöve Európába, mintán Amerikában nagy üzleti hírére, szükségletén elégségesen föltűzve valának. Utletem a harminckét évben megkiterjedtebb lőn, s az elárulás magában Angliában 900,000 palackra terjedt, a mi az első és második évben eladott mennyiséggel együtt 1,700,000 palack kerek számot tesz ki — három évi rövid idő alatt és hozzá még egy addig egészen ismeretlen szerből. Jelesége nélkül ez lehetetlen lett volna. Nagy-Britanniában a „Shaker-kivonat” kezeltől fogva különösen ajánlottott az emésztési bajok, máj-gyomorbetegségek ellen, minéltova hiszem, hogy a nagy késszég, melylyel a „Shaker-kivonat” fölkezelottott s a tetemes fogyasztás legjobb tanúság annak jelésege iránt a nevezett betegségekben. Bátorítva, a kapott kitűnő bizonyítványok által, utletemet különböző országokra kiterjesztettem, mielőtt alább közelebbit közlenék.

Emésztési zavarok — melyek ellen a „Shaker-kivonat” a legjobb gyógyszer — nem remélhet módon támadnak meg bennünket, mint a tolvaj az éj leple alatt.

A beteg fájdalmat érez mellében és oldalában, néha hátában is; tompa, ámos érzéssel bír; szája, különösen reggelent, rossz szagú; a fogak vastag nyálk-fórnálval vannak borítva, s a kilehelést a közel állókra nézve kellemetlen teszi. Az éjszaka legjobban nem valamely súlyos tárgy érzésével bír, és mégis köze-köze oly kívánsággal érez, mely semmiféle táplálék nem elegendi ki. A szemek be vannak esve; kéz és láb hideg és ragadós tapintásúnak, valóságban egy neme ez a hideg verejtékek. A beteg folyvást fáradtnak éri magát, s az álmom nem ad neki nyugalást; kevés idő múlva ideges, ingerlékeny és sötét kedélyű lesz, telve komor sejtelmekkel. Feje szédül — egy nemét a forgatagnak éri ha hirtelen fölkel: a helek megkeményednek, s a bőr időnkint száraz és forró lesz. Vere súrt és pangásban van; szem fehére megárgul. A táplálékot gyakran kihalva ösztöníti néha a száj savanyú ízével; nyelvének pedig édesel. E tünetek gyakran szívdobogás által kísértek, úgy hogy a beteg azt hiszi, hogy szívbajban szenved. Látása meggyöngül, szeméi előtt mintha köd léteznék. Nagy levertség és gyöngeség áll be. Nem sokára köhögés kiozva, mely eleinte száraz de néhány hó múlva zöldes kiköpéstől kísértetik. Mind ezen tünetek szükségszerűen nem ugyanegy időben léteznek, hanem főlváltva egyik a másik után és rendszeren azok közül több egyszerre.

Tulajdonos **White A. J.**; nagybani eladó **Bécsben: Harna J.** okl. gyógyszerész, II. Rafaelgasse 10; **Budapest: Török József**, gyógyszerész, király-utca 12.

Raktárak Bécsben: a régi es. k. tábori gyógyszerárban, I. Stephansplatz, Pleban X. Ferencz; gyógyszerár az arany szarvashegy, I. Kohlmarkt, Twerdy V.; angyal gyógyszerár, I. Am Hof, Haubner K.; gyógyszerár a vörös rákhoz, I. Am Hofmarkt, Egger A.; „hattyú-gyógyszerár”, I. Am Schottenring, Bibus B.; gyógyszerár a szent Lipóthoz, I. Plankengasse 6, Neustein F.; szerezem-gyógyszerár, I. Tuchlauben 37, Weis J.; I. Bräunerstrasse 7, Frisz G. és R.; fűszerkezelekedő; gyógyszerár a szent krigittához, II. Brigittaplatz, dr. Ehrmann; medtré-gyógyszerár, II. Tabornstrasse, Sobel M.; dr. Rosenberg Sándor, III. Radetzkyplatz; Am Reuweg, III. Mayer Antal gyógyszerára; gyógyszerár a szent háromsághoz, IV. Wiedener Hauptstrasse 16, dr. Schlosser gyógyszerár; V. Wimmergasse 33, Schneid M.; VII. Mariahilferstrasse 106, Seewald özv. gyógyszer; gyógyszerár a kereszt-hez, VII. Mariahilferstrasse 73, Zavaros M.; gyógyszerár az ingalmasságokhoz, VII. Kaiserstrasse 90, Herbabny Gyula; gyógyszerár az any elefánthoz, VII. Stiftgasse, Lipp Lajos; szent Anna gyógyszerára, X. Währingergasse, Firbas K.; IX. Dorotheengasse, G. Frey K. gyógyszerára.

A tartományokban a következő gyógyárakban: Zágráb: Finkh M. L.; Mithach S. a megváltóhoz; Austerlitz: Pzikiyl A.; Baden: Schwartz G. Bis (Gácsország); Gross József; Brünn: Eder F., Bozen: Spretter H.; Brüx: Fleck Nándor, fűszerár; Brody: Liszka E.; Cilli: Kupferschmidt J.; Német-Drod: Kabelec V.; D.-Földvár: Pap József; Eszék: Gobetzky J.; Gmünden: Baymann A. Grácz: Gschihay X. F.; Nagy-Becskerek: Monezer L.; Grünburg (Felső-Ausztria): Müller József; Gyönyös: Mersi Nándor; Nagy-Szben: Teutsch Agoston; Hódmező-Váradhely: Kiss Gyula; Igló: Inderka V.; Innsbruck: Winkler F.; Kanizsa: (Gácsország): Heger B.; Károlyvár: Fündel G.; Klagenfurt: Bi-nbacher P.; Kolozsvár: Birs J.; Krakkó: Tranczyński József; Krens: Kleewin S. E.; Kutenberg: Slavik Pr.; Laibach: Trnkoczy Gyula; Leitmeritz (Csehország): Labler K.; korona-gyógyszerár: Lemberg: Mikolaseh Péter; Krzyzanowski: Rueker Zsigmond; Léva: Bolemann Ede; Lésing: Husz A.; Linz: Hoffstätter A. örökösai; Ruppert A.; Merán: Pan A.; Milonka (Gácsország): Quirin M.; Miskolc: dr. Hovez M. M.; Budwitz: Blodig K.; Morva-Feldsberg: Krieglstein J. Nyitra: Tambor Kornél; Ujvidék: Grossinger K. B.; Neutitschein: Nenszer Gyula; Nusdorf: (Bécs mellett): Botty Kálmán; Nyiregyháza: Korányi Em.; Sopron: Berkert A.; Pancsova: Graff V. H.; Pilsen: Kalsér E.; Prága: Fürst József, am Poric; Preraz: Poita Ignác az arany sasoz; Pozony: Henric Frigyes a szent háromsághoz; Soltz Reszö a szent Mártonhoz; Tiszorty Bódog a vörös rákhoz; Presnitz: gr. Erlich József; Saas: Kraus V.; fűszerár; Sangerberg: Ziegler József; Salzburg: dr. Sedlitzky, es. k. udv. gyógyszer; Selmec: Sztanuky Fr.; Sernberg (Morvaország): Ferkl A.; Seefeld: Batresy Károly; Kovács A.; S. F. (Felső-Hassak Oszkár; Troppan: Plabky A.; Temesvár: Jálmer K. M.; város, Hunyadi-utca; Terezy István a segítő szüz anyához; Magyar-Hradisch: Strudel József; Villach: Kumpf örökösai; Vinkovce: Alemann L.; Varasd: Hochsinger A. Wels: Richter K. Bécs-Ujhely: Koltseharsh F.; Windischgarten: Keller Em.; Znaim; Scherks E.

HIRDETMEYNY.

„pesti hazai első takarékpénztár-egyesület” évi rendes közgyűlését

1881-ik évi február hó 26-án, délutáni 4 órakor fogja megtartani Budapesten, saját helyiségében (egyetem-utca 2. szám).

Tárgyai:

- 1. Igazgatósági és felügyelőbizottsági jelentés az 1880. évi üzleteredményről.
2. A mérleg és tiszta jövedelem iránti határozathozatal.
3. Az alapszabályok némely szakaszának módosítása.
4. Igazgatósági előterjesztés.

6315

Mely közgyűlésre a t. cz. részvényesek azon figyelemzetéssel hivatnak meg, hogy az alapszabályok 15. §-a értelmében csak oly részvényes gyakorolhatja, akár meghatalmazott által szavazati jogát, kinek részvénye 1880. december 31. éig nevére iratott s a közgyűlést megelőző nap déli 12 órájáig a társaság főpénztáránál még le nem járt szelvényeivel együtt letéttet.

Kelt Budapesten, 1881. február 8-án. Az igazgatóság.

Fontos távol-, rövid és gyenge-látóknak! A legjobb szemüveget szolgáltatja jótállás mellett SOLOMONSON N. H. látószersz, Budapest, väczli-utca 12. szám. 5926

Legnagyobb választék a párisi világkiállításban kitüntetett színházi és tábori látószereknek. (Operngucker és Felderspectiv.) Levélben megrendelésre a látóvalóság jelszavával pontosan osztozhatnak.

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi infézet kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám) megjelent és minden könyvtáránál kapható:

DEÁK FERENCZ. ÉLETRAJZ. Irta FORSTER-ARNOLD FLORENCE. Angolból fordította PULSZKY ÁGOST. Ára füzve 1 forint 60 krajczár.

ILLEMTAN. A társadalmi illemszabályok kézikönyve. Mme. D'Alq és Ebhardt Ferencz munkái után irta K. BENICZKY IRMA. Ára füzve 40 kr.

Mellékelve: Előfizetési felhívás „Rejtelmes édes” című műre.

Franklin-Társulat nyomdája (Budapest, egyetem-utca 4. szám.)

VASÁRNAPI UJSÁG

Előfizetési feltételek: Vasárnapi Ujság és 6 egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: 1 tőlétve — 6 * Csupán a Vasárnapi Ujság: 6 egész évre 6 frt tőlétve — 4 * Csupán a Politikai Ujdonságok: 6 egész évre 6 frt tőlétve — 3 * Kétföldi előfizetésekre a postai megfizetésről viselőli is csatlakoz.

8-ik szám 1881. BUDAPEST, FEBRUÁR 20. XXVIII. évfolyam.

RÉVÉSZ IMRE.

(1826—1881.)

MAGYAR tudományosság egyik legkiválóbb bajnokát veszette el Révész Imrében, ki-ben a mellett a magyar protestáns egyháznak, jelesen a tisztántúli egyházkerületnek s a debreczeni reformált egyháznak legerősebb oszlopi egyike dőlt ki.

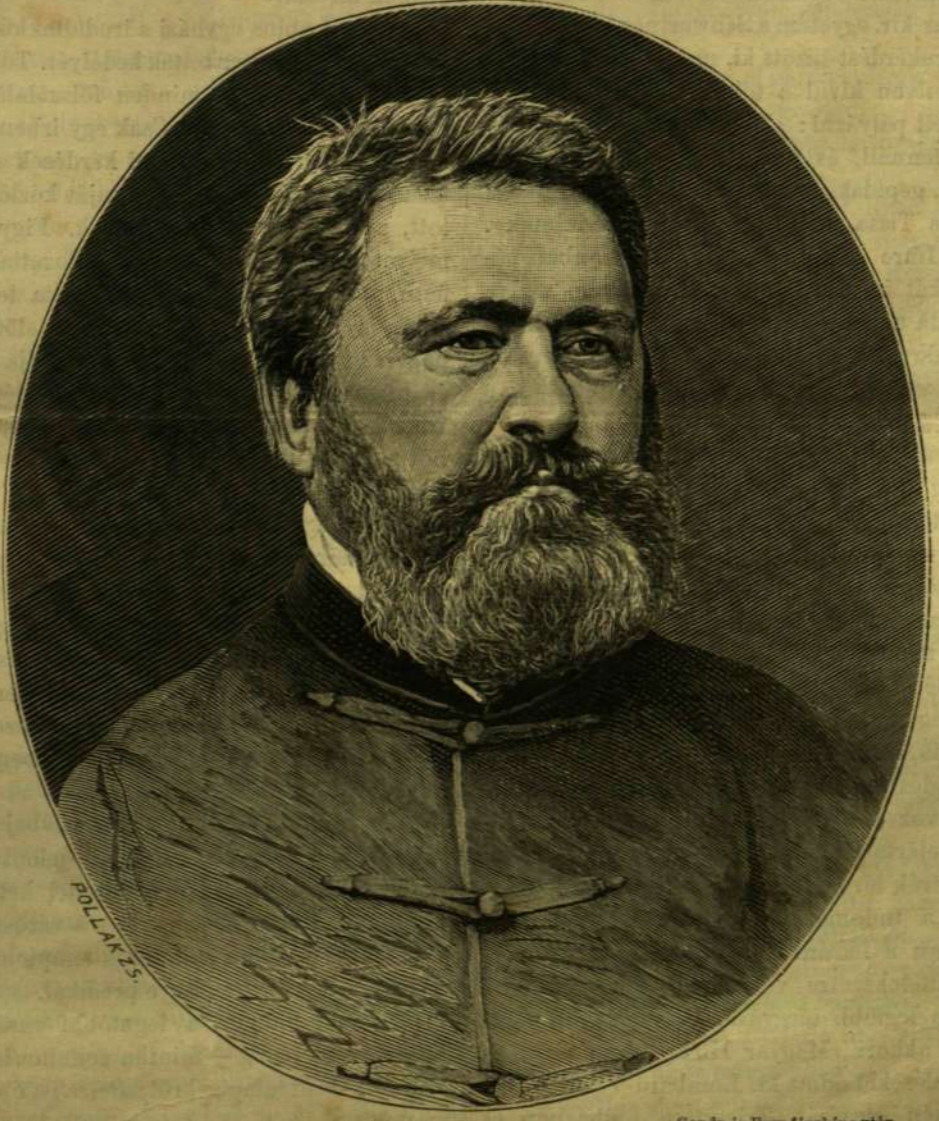
Féltvonulva a világtól, meghasonlva az újabb kor áramlataival s a vezérferiak egy részével, elégedetlenül a vezetéssel nagyban és kicsinyben, bezárkózva dolgozó szobája négy fala közé s papi kötelességei teljesítése, családja nyajaskodásai és tudós buvárlatok közt osztva meg magát egészen, már csak ritkán hallatta szavát, többnyire tiltakozólag, mint a távolról fenyegetve morajló mennydörgés, de ébresztőleg, megdöbbentőleg és buzdítólag mint a Rákóczy-harang a debreczeni nagytemplom tornyában, mely esztendőnkint csak egyszer szólal meg, de akkor messze kihallik a pusztá végetlen rónájára.

Révész Imre legfőbb és maradandó érdeme a protestáns egyháztörténelmi buvárlat terén keresendő; itt, mondhatni oly egyedül állt a maga nemében, mint évtizedeken át Toldy az irodalomtörténeti buvárlatban. S élete főfeladatául a magyar protestáns egyház történeteinek megírását tűzvé ki, a részletek buvárlatába vasszorgalmával, páratlan lelkiismeretességével és éles kritikájával annyira elmerült, hogy csak egyes pontok, főszereplő egyének, legfőkébb egyes kisebb korszakok dolgait hozhatta tisztába s a munka felén kidölvé, az összeállítást és feldolgozást szerencsés utódokra kelle hagynia.

Egyes részletek mindamellett, a buvárlati anyag teljes összehordása folytán, szépen kidomborulnak már alkotó kezei alatt. Dévai Bíró Mátyás, egyik első magyar reformator életrajza és irodalmi művei a magyar reformáció kezdetére új fényt vetnek, a Herezog-féle nagy német theologiai encyklopaediában e műnyomán ő vezette be a német tudós világba leg-alaposabban a magyar reformáció kezdetének történetét. Erdősi János, másik reformator élete, szintén egy új szakaszt képezi a hazai prot. történelemnek; ugyszintén a wittenbergi főiskoláról, Sinairól, énekes könyvinkről, a debreczeni főiskoláról, zsinattartásunk multjáról, protestáns iskolánk autonómiájáról, Meliusról szóló terjedelmes dolgozatai és egyéb nagyfon-

tosságu kisebb értekezései is, pl. Huszár Gál reformatorról (1862), stb. Egyháztörténelmi munkáival párhuzamosan s egyenlő magasságban tartva tünik föl egyházi irodalmi működése, különösen a magyar protestáns egyház szabadságainak, önkormányzatának s általában közjogi helyzetének védelmében. A magyar prot. egyházalkotmány alapelveit önálló könyvben dolgozta ki 1859-ben s e műve valamint egyfelől védírat volt a Thun-féle pápens által megátadott magyar protestáns egyház szabadsága mellett, másfelől alapul és kiinduló pontul szolgált azon alkotmányozó és kodifikáló munkálatoknak, melyek az utóbbi tíz év alatt foglalkoztatták a reformált egyházat s már az ez évben Debreczenben tartandó or-

szágos zsinaton eldöntésre jutnak, de a mit ő, az előharcos, már meg nem érhetett. Ez önálló műve mellett számos kisebb dolgozatban s föliratokban védte, mindig tudományos érvekkel, egyháza szabadságát; a prot. egyházalkotmányt a legkisebb részletekig kifejté, földírté, s ez által egyházi törvényhozásunkat is irányozá; a pápens-mozgalomkor az egész egyház hallgatott s ment szava után; mások, a népiszkolai törvény meghozatalakor, az országos kormányval szemben küzdött fáradhatlanul felekezete és egyháza érdekében. A tudományos folyóiratokban számos fontos dolgozatokat bocsátott közre, mindenütt alaposág, itészi elme, tiszta nemzetiség, ősi zamatu nyelv, megragadó erő, sokszor cátoi szigor, néhol brutusi keserv s aggó-

RÉVÉSZ IMRE.

Gondy és Egyé fényképe után

dás, de magasztos emelkedettség s lelkesedés a szent, a nagy iránt az ő szellemének sajátosság jellemző ismérvei. Iró ő, kit mindenki elolvas, kitől mindig tanulnak. Széles olvasottsága, forráskészletei, gazdag könyvtára, vasszorgalma élelétánu történetiróvá készítik. Borna és deirus napjaiban mindig egy kép lebegett előtte; a magyar, a protestáns, az evangéliumi egyháznak szabad hazában viruló képe.

Rokon ténen marad egyik főmunkájával, «Kálvin életé»-vel, melyet a genfi reformator halálának háromszázados évfordulójára készített, s melyben, sok helyt források nyomán, azt a képét állítja elő a reformátornak, mely az ő lelkében élt, annál a nagy szellemi rokonságnál fogva, mely kettejük közt félreismerhetetlen s mely Révész Imrénél oly nagy tekintélyt szerzett egyházban még azok előtt is, a kik vele sok kérdésben szemben állottak s kiket maga is oly élesen támadott meg nem egyszer. Az erős meggyőződésen alapuló s makacságtól és elfogultságtól nem ment, bizonyos tekintetben egyoldalú kizárólagosság, mely a logika vas szigorával azt mondja «vagy—vagy» és soha nem alkuszik, ime Kálvinnak és Révésznek közös jellemvonása. Révész ebben annyira megy, hogy Kálvinnak meg Servet elleni eljárását is menteni, sőt igazolni tudja.

A hazai történelem széles mezéjén «Etel-laka» című tanulmányával lépett föl, melyben Priscus rhetor s Jornandes elbeszélései nyomán Etele városának hol fekvése helyét igyekezett meghatározni.

Révész Imre élete: munkálkodásában áll; s ennek, a szokásosan úgy nevezett életrajz csak egyszerű keretét szolgál.

Álljanak azért itt annak is legalább főbb adatai, egy komoly munkában telt élet történetének vázlatául.

Révész Imre 1826. január 14-én született Szabolcsmegyében Uj-Fehértón, hol atya jegyző volt. Folytonos nélkülözések közt vergődött fel a gymnáziumba, melynek tanulmányait Hajdu-Böszörményben s Debreczenben, akadémiai pályáját szintén Debreczenben végezte. 1844-ben a magyar kir. egyetem a Schwartzner-alapítványból pályakérdést tűzött ki, melyre a magyar és latin nyelven kívül a többi európai nyelveken is lehetett pályázni: «Mi az oka, hogy Magyarország fennáll, és nem enyészett el, mint a hunnok, gepidák, avarok és más népek által a Duna és Tisza mellett alapított birodalmak». Révész Imre ekkor 18 éves volt, azonban pályamunkát írt e kérdésről. Nehány hó múlva megbánta ugyan e tétét, s művét vissza akarta venni, de már akkor késő volt, — a bírálók készen voltak, a jutalom kihirdetett s a nyertes a pályázók közt Révész Imre lön.

Akadémiai tanulmányai befejezte után, két évig a 3-ik, egy évig a 6-dik gymnáziumi osztály tanítója volt, s utolsó évben akadémiai segédtanárságot is viselt, 1849—50-ben a főiskolai ideiglenes könyvtárnokságot bízták reá, 1851-ben balmazújvárosi lelkészé választották, de mielőtt hivatalába lépett volna, utazni ment. Bécsben félévig kellett várnia, míg utlevélét megkapta. Ez idő alatt ott a könyvtárakat buvárolta, a magyar nemzet történetére vonatkozó kodexeket és magyar nyomtatványokat tanulmányozván. Innen Európa beutazására indult s bejárta Hollandiát, Belgiumot, Helvétit s az osztrák birodalom több tartományát, mindenütt a tudományos életet s könyvtárakat s azokban a hazánk, nemzetünk s a protestáns hitfelekezetre vonatkozó adatokat tette figyelmé legfőbb tárgyává. Utjának több pontjáról az akkori «Magyar Hírlap»-ban terjedelmes közlések adtak ki. Lombard-Velenczében befejezvé utazását, Triestben, Laibachon és

Bécsen keresztül visszatért balmazújvárosi híveihez és kedvenc tanulmányaihoz. Éveken át dolgozó társa volt a Magyar Hírlap, Pesti Napló, Magyar Sajtó, Uj magyar Múzeum, Vasárnapi Ujság Sárospataki Füzetek, Protestáns Egyházi és Iskolai Lap folyóiratoknak és számos értekezést, tanulmányt, bírálatot tett közzé ezekben leginkább a hazai történelem és nyelvészet köréből.

A visszavonult élőt tudósának országos híre nagy híre volt s számos kitüntetésben részesült. 1859-ben a magyar tud. akadémia választotta tagjává s székét itt a történelmi kritikáról szóló magas értekezéssel foglalta el. A prot. egyházi terén szerzett érdemei méltánylatul a bécsi prot. theol. egyetemi fakultás által tudósággal díszített fel. Hazánkon kívül Németország s Anglia egyházi köreiben is elismert és tisztelt volt neve s a legelőkelőbb szakférfiakkal élénk összeköttetésben állott.

Rövid ideig tartó politikai szereplése is hozzá méltó s nyomot hagyó volt. Ez erőteljes egyéniség minden ténen, a hova lépett, kinyomta a maga határozott bélyegét.

1861-ben a Debreczen városi I. választókerület őt egyhangulag képviselőjeül választván, Révész a határozati párthoz csatlakozott s nagy beszédet tartott Deák felirati javaslata ellen s roppant történelmi apparatussal és nagy erudícióval fejtegette a pragmatica sanctio — mint családi szerződés és mint közjogi alaptörvény — közötti különbséget. Feltűnő, hogy a vita végét be sem várva, a képviselőségről s a ház jegyzői tisztjéről beszéd után egyszerre lemondott s hazament Debreczenbe. Deák méltónak tartotta tüzetesen válaszolni Révész nagy feltűnést keltett beszédére s ez alkalommal élénk sajnálkozásának adott kifejezést az országgyűlésről eltávoztva fölött. Ime szavai:

«Nem szokásom üres szavakat mondani, bókokat még kevésbbé; ő a fenforgó lényeges kérdésre nézve más nézetből indult ki mint én; de tisztelem észlethetőségét s jellemének szilárdságát, s azért ismétlem, hogy távozását vesztegnek tartom.»

A protestáns egyházi s irodalmi küzdelmek egyre jobban elkeserítették kedélyét. Több ízben felszóltat ugyan, de minden felszólalása után egyszerre visszavonult. Csak egy ízben, midőn az egyházjogi-s történelmi kérdések megvitatása és tisztázása érdekében saját közlönyt nyitott, a Protestáns Egyh. és Isk. Figyelmezt, melyet néhány évig anyagi áldozattal tartott fenn, maradt huzamosabban a vita terén. De abba is belefáradva, néhány év előtt abbahagyta; s attól az időtől fogva családja körében és dolgozószobáiban, könyvei között, és az egyházkerületi levéltár poros aktái között, melyekből a tiszántuli egyházkerület történetét akarta megírni, töltötte minden idejét.

Mint egyházi szónok, hatalmas alakján s mélyen dörgő hangján kívül, beszédeinek igazi bibliai egyszerűsége s protestáns szelleme által inkább hatott, mint a szónoki szépségek vagy épen virágok által, melyeket öntudatosan megvetett és került. Egyházi beszédeiből, eredetiekből és az angol Robertsonból átdolgozottakból, egyenként és kötetes gyűjteményekben számosat adott közre.

Az utóbbi években súlyos szívbjai s vértelulások is gyötörvén, ritkábban jelent meg az egyházi szószéken. Ilyes fölléptei kétszeresen ünneppé tették a vasárnapot s a városról és a vidékekről is sokan tódultak a templomba arra a híre, hogy Révész Imre prédikál.

Halála napján, a legutóbbi vasárnap is prédikált, és pedig — mintha sejtelmé lett volna végéről, — ez alapigékről: *Beszélj a Földdel, az megtanít.*

Ebédnél még jól érezte magát, egyszerre szív-szelhüdesi roham érte. Eret vágta rajta, de már nem használt. Orvosai (barátai), családja és káplánja voltak mellette. Szeretettel és gyöngéden beszélt velök. Neje szeliden simogatta égő homlokát: «a te kezed, mondá neki, olyan mint a bársony». Gyermekeinek: «ne féljtek, velünk van az isten». S káplánjának, a bibliából idézve: «Nyögök mint a galamb, erőszakot szenvedek, oh uram, adj nyugalmat nekem.»

Esti nyolcz órára be voltak végezve szenvedései. Ugy halt meg mint egy keresztény bölcs s mint pap.

Temetése, febr. 15-én, roppant tömeges részvét mellett ment végbe. Határozott akarata szerint egyszerű fakoporsóba tették s egyszerű imát mondtak felette.

De az ür, mely utána maradt, soká betöltetlen lesz s a munka, melyet félbehagyott, erős kezekre vár, hogy befejezzék.

— á — r —

VIRRADAT.

A hajnalszellő
Eloltogatta
Az ég ezüst lámpásait,
Ragyogva feljő
Tűzfényű napja,
S mint a világ rózsája nyit.

Érzed a hajnal szárnylebegését,
Mely harmatittas mezőn fuval,
Hangzik a bérz és a völgyi mélység,
A hajnal hangja: paesirtadal.

Szól a pitypalaty:
Itt a pitymalat!
Szól a seregély:
Jó reggelre följ!
Szól a csalóány:
Szunnyadj, még korán!
Szól a fúrge méh:
El, mezőnk felé!
Ott paesirta szánt,
S vár virág reánk!

És arany ösvény mindenik sugár,
Melyen madár, pillangó, méhe jár,
Melyen dudolva, dallva, dögve jönnek,
Áldozni oltárán a teremőnek.

Oltára zöld halom, melyhez sietnek,
Rá gyöp borul, hogy bársonnyal beszöje.
Ezernyi hóvirág a kikeletnek
Fehérbe öltözött papnöje.

S madársereggel méhraj, lepkehábor
Mint csodafelhő, zengve összefoly,
Az égre csap, s úgy oszlik szét a távol
Magasban, mint az oltárfüstgomoly.

S mig illatával
Virág tömjénez,
És a madárdal
Fellegekbe csap:
A lét urál
Imádó néphez
Boltozatárúl
Lemosolyg a nap.

Bartók Lajos.

A HARMADIK.

RAJZ.

HENTALLER ELMÁ-tól.

— Hát csak az a föltételük?

— Csak az.

— Abból pedig aligha lesz valami.

Az öreg Bögözi Medárd leánykérőben járt Baróczyékna és Ecsegi László a falu határáig elébe lovagolt, hogy nyomban átvehesse tőle az üzenetet.

A mint találkoztak, esendesen ügetve haladtak tovább az országúton, a falutól távozó ellenkező irányban. Előttük a kerek égbolt, a nyílt róna alig néhány kiemelkedő tárggyal, melyen a szem nyugvó pontot lelhetne; a távolban itt-ott egy fehérlő ház, — elszórtan fekvő tanyák gyér facsoportokkal környezve, az országutat szegélyező akácfasorok, egy-egy döcögő szekér, nyomában a fölkaort porfelhővel. Bátran beszélhetek, nem hallgatta őket senki. Bögözi himezés nélkül, röviden mondta el a mondandóját. Olyan régi szabásu derék öreg ur volt ő, a milyet mint egy jobb kor hagyományát kegyelettel emlegetünk s a milyen az újabb nemzedékből már nem fog kiválni. Mindig derült, kedélyes, őszinte, de kevés szavu, kin a hasonló koruak szeretettel csügnek s kihez az ifjabbak tisztelettel, bizalommal fordulnak jó tanácsért, támogatásért. Avatott volt minden jó emberének ügyes bajában, titkában, de hivatalul nem mondott el soha semmit belőle; tudott minden apró és nagy titkot két vármegye területén, olyan volt mint egy élő krónika, de olyan krónika, a mely nem árulta piaczon tudományát mint a klasszikus nyelven írt könyv, mely csak akkor beszél, ha lapjait hozzáértő kéz forgatja. Mint ötven évet meghaladott ember még erőteljes alakka birt, daliásan ülte meg a lovat s öszbeborult fejét magasan tartotta. Nagy bajsa, sűrű szemöldöke első pillanatra elriaszthatá a félénk gyermeket, de szemének derült kifejezése, ajka körül a megnyerő mosoly csakhamar bizalmat keltett mindenki benn.

Bögözi Medárdnak rosszul esett, hogy kelemetlen hírt kellett hoznia. Szerette volna Lászlót vigasztalni. Nagyon kedves volt előtte ez a fiatal ember, régi barátjának fia. Eesegi László gondolkodva nézett maga elé s a gyepőt és lovag-ostort görcsösen szorítá kezében. Látszott rajta a benső küzdelem; az öreg jobban szeretne volna, ha kitör belőle a szó. — Nem olyan nehéz dolog az, a mit ők kívánnak, halod fiam! — szólt végre az öreg lova kantárát meghuzva, hogy az elmaradozóval lépést tartson. — Más ki sem találhattak volna, hogy szép móddal elutasítsanak. Melyeknek jutott eszébe? — Képzelheted, hogy csak Baróczyéknak. Ő azt állítja, uj házások közt egy harmadik mindig kész meghasonlás, főleg olyan harmadik, a ki addig ur volt a háznál s azután is okvetlen az akar maradni. Tudod még hozzá az előítélet —

— Hogy Kató nem fiatal s nem asszony? Ne hasonlitsa őt más nőhöz, bejárhatja a világot, míg párjára talál.

— Talán épen azért van ellene kifogása; — és talán másért is. Tudod van olyan eset, mikor ez asszonyval nem lehet okosan beszélni!

— Annyi, mintha azt kívánnák, hogy anyámat üzzem el a háztól. Mintha próbára akarnának tenni, meg tudom-e becsülni azt, a ki velem jót tesz?

— Ne vedd olyan érzékenyen a dolgot, öcsém. Baróczyék öhajják, hogy Erzsike a feleséged legyen, de az anyja nem akarja, hogy egy harmadik is legyen a háznál; nem akarja, hogy Kató ott maradjon, — isten tudja miért! Talán valami régi ellenszenv, — vagy olyan dolog, a mit az asszonyok soha sem tudnak egymásnak megbocsátani!

— Az lehetetlen! Bátyám csak nem gondolja, hogy Baróczyéknak még mindig vetélytársat lát Katóban?

— Vetélytársat talán nem lát benne; de semmikép sem tudja feledni, hogy Baróczy Albertnek egykor jegyese volt.

— Nos, és visszaadta neki a gyűrűt, —

bizonyosan nem szerette; Baróczy is ugy látszik könnyen tudta magát vigasztalni...

— Visszaadta neki a gyűrűt az igaz, de hogy nem szerette volna s amaz könnyen vigasztalta volna magát, azt nem állíthatom, — mormogá az öreg hosszú bajsa alatt.

László nem hallotta, nem nagy fontosságot tulajdonított Bögözi Medárd eme sejtelmének, mert egész más gondolat foglalkoztatá. Valamit akart megtudni, de halasztgatta a kérdést. Végre megszólalt:

— S Erzsike mit szólt hozzá?

— Erzsike mit szólt? — ismétlé Medárd bácsi kissé bámulva a kérdésen és az ifju hangján, a mely mintha reszketett volna. Hát mit szólhat a leány, mikor anyja beszél? — Hát sirt!

— Sirt!

— Ugy vettem észre.

Keresztuttra értek, az egyiknek jobbra, a másiknak balra vezetett hazafelé az utja. Bucsuásákor Bögözi mondá:

— Megígertem Baróczyéknak, hogy együtt viszzük meg a jó hírt. Közöld nénéddel a dolgot nyugodtan, okosan, — ne légy olyan lágy szívű, olyan — hogy is mondjam — képzeldő...

Ez utolsó szavakat már távozóban mondá. László csak fejével intett és megsarkantyuzta lovát.

Bögözi Medárd nem állhatta meg, hogy fejcsóválva vissza ne nézzen.

— Ez se különb a nénjénél, egyik olyan, mint a másik. Fogadom, hogy Baróczy Erzsi a más felesége lesz, mint ahogy Baróczy Albertnek nem Ecsegi Katicza lett a felesége. Egyformák vagytok mind a ketten.

Már nyugovóra szállott a nap a láthatár aljában, enyhe tavaszi szellő vonult el a messzenyuló szántóföldek zöld vetése fölött, azután tovább sietett a kerek síkságon, a végtelen rónán. A lenge szellővel egyenes irányban, keletre nyugatnak hosszú vonalban repülő madárcsapat szegte a levegőt, hogy pihenőre térjen valamely közelfekő füzes fűnek lombja alá. Az égen néhány csipkefeszélyhez hasonló felhődarab lebegett, a napsugarak pihenőt tartottak rajta s visszamaradozva pirosra festették átlátszó szegélyüket.

Az alföld messze sikkján lassankint esendedett az élet, szünt a zaj, a mozgás, a mint a nap lejjebb-lejjebb szállva tünedezett s a felhők sötétedve sorakoztak öszzébb.

Ecsegi László sugár alakja hosszú árnyat vetett az utra, a mint pejlován előre haladt. Lépésben engedte menni, hogy mig hazaért, ideje legyen átgondolni mindazt, a mit hallott, a mit csak félig értett. Leemelé fejéről kalapját, melege volt; jól esett homlokán a hűs lég, rendezni akarta gondolatait.

Mit mondjon Katónak otthon? Elmondja neki, hogy minden rendben volna, csak ő van utban, ő az a harmadik, a ki szálla a mások szemében?

Ez volna a legegyszerűbb, de mi lenne a következése? Kató mosolyogva, — mintha látná azt a megadó jóságos mosolyt, — s beleegyezék, hogy ott hagyja a házat. Elmenne idegenek közé, mint a számkivetett, zugolódás nélkül. László pedig hazavinné Erzsikét, boldog lenne vele, feledné a második anyát, jó testvérenjét, a ki mint viruló fiatal leány megesküdött a haldokló édes anyának, hogy nem hagyja őt el soha, nem bizza idegen kezekre, ápolni fogja s fölneveli, mintha saját gyermeke volna. A szép fiatal leánynak erőt, bátorságot, kitartást adott az isten, hogy megtarthassa ígérését. Gondos, gyöngéd anyja volt neki, az egész világ bámulta, tisztelte érte s mégis most mit kívánnak? Nem kevesebbet, mint hogy ezt a gyöngéd anyát elülze a háztól, azzal halálja meg szeretetét!

A Baróczyéknak szeszélye miatt tegye ezt? Ha boldog akar lenni, legyen hálátlan, ha hálátlan nem akar lenni, mondjon le a boldogságról. Baróczyéknak makacs asszony, vissza nem vonja a kimondott szót, előítélet vagy ellenséges indulat készítette rá? Kató, igaz, jegyese volt Baróczyának s azt beszéltek, a meghasonlás után Albert bosszúból vett el egy más leányt, a kit talán nem is szeretett annyira, mint Katót.

László sohasem tudta meg, hogyan történt a jegyesek meghasonlása; kis, tíz éves fiu volt még, nem beszéltek előtte komoly családi dolgokról. Később sem kérdezhetné nénjét, mert az soha nem beszélt neki magáról; komoly, szelid arcán soha sem látszott bánat, a mely rejtett fájdalom árulója lett volna.

— Mit is töprenkedem tovább, gyávaság ilyen szeszélynek engedni. Hátha én is voltam olyan harmadik, a ki miatt Katónak le kellett mondani, a ki miatt meghasonlott talán épen Erzsike atyjával? Én gyengébb legyek nálánál, én riadok vissza olyan áldozattól, a mit nem is szabad áldozatnak nevezni, ha hálátlan lenni nem akarok? Lágy szívű leszek, Medárd bátyám, nem mintha gyenge volnék, de mert nem vagyok önző.

Egészen besötétedett, mire László falujába ért. Lova ösztönét követve ballagott a kastély felé, a kantár lazán csüggött le nyakáról. Sötét volt minden a holdtalan éjben s a mély csend közepett tompán hangzott a lódobogás a kemény talajon.

Kató vacsorával várta, készen volt minden a fogadására. Lászlónak jól esett hallani a barátságos hangot, látni a szives mosolyt nénjének szép arcán. Kató még mindig szép volt, minden vonásából jóság sugárzott; alig látszott huszonöt évesnek, senki nem hitte volna, hogy ez az emberkorba lépő ifju az ő neveltje.

Nem kérdezett tőle semmit; első pillanatra látta öcsése arcáról, hogy kellemetlen érzéssel kell küzdenie.

Tudta jól, mi után járt s a lehangoltságot rosszra magyarázta. Gyöngédtelenség lett volna kérdeni.

László örült, hogy nem kérdezik. Nehezére esett volna az igazat megvallani, — még nehezebben kitérő választ adni; hazugságra pedig épen képtelen.

El hagyja aludni a dolgot. Kosarat kapott, azzal vége, máson is megesezt már ez a baj, még sem halt bele. Legjobb lesz Erzsikét elfelejteni. Dolgozni fog kettőzött szorgalommal: a munka sok mindent feledtet.

Nap nap után mult, Ecsegiék házánál minden a régi rendben és esendben folyt. László haragudott magára a gyöngeségért, hogy új család alapításáról, új kötelekről mert álmodozni, mikor még régi nagy adósságot kellett lerónia.

Lászlólag belenyugodott a körülményekbe, csak Medárd bácsi nem, fájt volna a szívének, ha Lászlóból is idővel olyan magára hagyott, családtalan agglégény válik, mint a milyen ő belőle vált. Inkább hagyta volna őt ki a jäték-ből, de így örökre szemrehányást tesz magának, hogy egyszer életében nem birt megfelelni tisztének: lánykérőbe ment s kosárral tért vissza!

De csak egy módja volt a kérdés megoldásának. Medárd bácsi megoldotta. Elment Katóhoz, közlé vele Baróczyék föltételét.

Katónak szép arca elborult, sötét szemeit kérdőleg függeszté Medárd bácsira:

— Mit tegyünk? László nem szólt semmit, — áldozatot akar értem hozni...

— Hát épen mint...

— Kérem bátyám, hallgasson arról, elmúlt

régen!... Adjon inkább tanácsot, hogy segítünk a bajon?

Medárd bácsi elgondolkodott, — lassan pödörgette hosszú bajuszát. Nagyon gondolt. Nem is tudta, hogyan adjon a nagy gondolatnak kifejezést:

— Tudna még egy áldozatot hozni Lászlóért?

— Ugy szeretem, mintha fiam volna. Mellyik anya nem kifogyhatatlan az áldozatokban, ha gyermeke boldogsága függ tőle?

lőben László elől más halászsza el a szép menyasszonyt.

— És Baróczynének igazza lett. Mire nem képes a makacs asszony! Mire László feleséget vitt a házhoz, már nem volt ott a harmadik. Még egy áldozatot kívánt tőle a sors, rászánta magát: Medárd bácsi tűzhelyének lett a jószelme.

Marburgtól Karinthián keresztül, egyikén a legszebb völgyeknek vezetett utunk. Fölöttünk a karni alpok hótakart fejékel, alattunk a kanyargó Dráva, itt-ott sziklákon áttörő zuhatagokkal, mit sem tudva arról, hogy az idő fagy és csikorog, hogy ablakunkról meleg lehelle-tünkkel olvasztgatjuk a folyton képződő jégpáncselt. Az utat kétfelől örökzöld fenyvesek szegélyezik hóvirágokkal, zúzombokkal, téli szél-től reszkető ágakon, mintha a tavasz és tél versenyeznének egymással. Az örökzöld közül itt-ott egy-egy régi lovagvár romjai sötétlenek

KÖZÉP-ÁZSIÁBÓL. — ÁTMENET A SZANZSU-SZOROSON.

— Még férjhez is tudna menni a kedveért?
— Ugyan édes Medárd bácsi! — szölt fedőleg a hölgy. — Kinevetne a világ.

— Talán ha valami fiatal emberhez menne nőül, tehetnének ellene kifogást, de ha egy magára hagyott öreg ember kérésének enged, a ki ápolót, gondviselőt keres... Nos, gondolkodhatik még róla. Ön ígéretet tett László anyjának, én megérttem atyjának, hogy el nem hagyom, hiven gondoskodom róla. Tartsuk meg szavunkat. Három nap alatt választ várok, kü-

OLASZORSZÁGI NAPLÓMBÓL.

I.

(Olaszország felé. Itália télen. Verona, Milano, Turin.)

A Balaton, e gondviseléstől itt felejtett kis magyar tenger partján sebesen robogott el gyorsvonatunk, mintha sejtette volna, hogy más, nagyobb tenger látására ohajtozunk; s a szép Muraközön, s a hajdani nagyhirű csáktornyai őserdőkön átfutva, mintegy hét óra alatt elhagytuk a magyar határt és Stájer regényes hegyei közé értünk.

ki, busan őrizve a hajdankori szebb napok emlékeit.

Alig képzelek részemről egy-egy szebb látványt, mint a fenyvesek télen.

Az örökzöld fenyveket majdan kopár, magasra nyuló sziklák váltják föl, szeszélyes alakzatukkal, s az ut mellett szédületes mélységű völgyekkel igyekeztünk kárpótolni a természet mostohaságáért, s jelentvén egyszersmind, hogy a zergék honába, a tiroli alpesek lábához értünk.

A hideg növekedőben; a tél vad szele ablakunkat, s majdnem csontjainkat rázza muto-

MUSZAJ-KONCZERT. — AGGHÁZY GYULA RAJZA.

G. MORELLI. BUDAPEST

gatja hatalmát: epekedve várjuk, hogy Olaszország enyhe égalja alá érkezünk.

Várakozásunk azonban csak részben teljesült. Igaz, hogy csak itt-ott takaró vékony hóréteg az olasz mezőket, igaz, hogy itt-ott dus kaszálók és bujánövésű zöld vetéseket látunk a vízvezetékkel gazdagon áthálózott földeken; s az olajfákhoz hasonló kinezésű örökzöld tölgyek a magasabb tetőkön s lenn az utakat nyárfaként szegélyező sötétzöld piramidális kúpesszek tévedésbe ejtettek egyelőre, s mi örömet hittük, szerettünk himni, hogy körülünk tavasz virít; de ablakunkat kinyitva, az éles metsző lég azonnal meggyőzött, hogy Itáliának is van tele, s nem épen szelid tele.

Természetes, hogy e hideg tél nem minden vidékre terjeszti ki hatalmát. Míg egyik helyen kandalló mellett, narancsa-tűznél dideregünk; másik helyen volt szerencsém látni a tavasz derűjét, nyíló bimbóival, virágaival, s mohón színi be édes illatát. Sőt láttam a nyár előhírnökét a sötétzöld lombok között csüggyő arany gyümölcsökben s a tenger hullámain megtörött ragyogó verőfényben. Láttam a télre tavaszt, s a tavaszra ismét telet, — s mindezt néhány rövid nap alatt.

Oh Itália, bájos leánya a földtekének! még a téli évszakban sem rejti el báját; akkor is koszorú fövel jelenik meg előttünk, mint egy ifjú menyasszony!

S a természet bájai mellett, mennyi itt a művészi szépség, speciálisan nevezetesen!

Minden olasz városnak van egy-egy ily nevezetessége, mely a maga nemében remeknek nevezhető és megérdemli bámulatunkat, figyelmünket.

Az Etsch két partján elsőben is az ódon Veronát találjuk, remek amphitéatrának nagyszerű romjaival, régi templomával, köz- és magán épületeivel, melyek nagy idők és nagy emlékek sirja fölött virasztanak. Majd a híres Garda-tó végén, s előttünk, magyarok előtt még híresebb erődök láncsorai közt áthaladva, Olaszország egyik legnépesebb (240 ezer lélekszámú) városába, Milanóba érkezünk.

Ki ne ismerne Milanókat egyik legnagyobb nevezetességét, a nagy templomot vagy duomót? Sokat regélt egykor erről a magyar huszár. — Egyik huszár-adomában sajtáságos módon van annak nagysága lerajzolva. * Kár, hogy szépségéről is nem maradt fenn egy efféle adoma; mert ez valóban a műépítészet egyik remeke. Nem hiába hogy 500 éve, mióta épül, s építési költségeit, az anyagok kivételével, 560 millióra teszik.

Az egész templom kereszt alakban, fehér márványból épült; tetőzetét számtalan kisebb és nagyobb oszlopok, mint megannyi tornyok alkotják. A nagyobb oszlopok (mintegy 160), mindenikében 24 fulke van, ugyanannyi álló szoborral, köztük több nevezetesség jeles művésztől, többek közt I. Napoleon Canováától. A kisebb díszítések botanikus kertet ábrázolnak virágokkal, gyümölcsökkel. A tetőről s főleg a főtornyából, mely 114 méter magas, felső részén kilátás nyílik Milano fölé, a várost és határát szegélyező hegyekig.

Belül a templom három hajóját száz oszlop tartja s keresztalakja összességében óriás kupola emelkedik szédítő magasságba.

A templom telve műkincsekkel, nagyszerű üveg- és vászonfestményekkel, freskókkal és szobrokkal, melyek közül Szent Bernát megnyuzott alakja fehér márványból, átlátszó finom ereivel, idegeivel, mint művészi nevezetesség méltán vonja magára a figyelmet. Itt van Szent Ambrózius ezüst kápolnája is, tömör ezüstből öntött szobrokkal, s közelében a templomi kincstár arany, ezüst és drágakövekből álló régiségekkel, szent edényekkel és fűszeltekkel, melyeknek értéke milliókra megy. Magát a Szt. Ambrózius kezében levő s drágakövekkel kirakott ezüst könyvet fél millióra becsülik.

*Mennyi holt tőke egy rakáson! sohajt föl a puritán gondolkodású ember. De Milanó népe nem adná e templomát a félvilágért. Ez az ő egyik legfőbb öröme és büszkesége. A nagy misére, mely kiváló fényvel s művészettel rendeztetik, ezenként tódul ide a nép, s megtölti a templom minden zugát annyira, hogy a kiözönlő népsőség a templom előtti nagy négy-

*Olyan nagy ez a templom, — mondá a huszár — hogy mikor a pap egyik végén elküldi a «dominus vobiscum»-ot, a másik végéről fél óráig vágtat a huszár, úgy viszi a paphoz a kántor feleletét, az «et cum spiritu tuo»-t!

szög-téren mint valami világvásár tünik föl az idegen előtt.

A templommal versenyezni látszik újabb időben Milanónak másik büszkesége, a Viktor Emanuel galéria, e nagy üveg-kupolás áruccsarnok, mely szibongó tömegével, alá- s felhullámzó néprajával egy óriás kaptárra emlékeztet. Ennek közelében a régebben nagy hírű «Della Scala» operaház, mely kívül ma már semmi nagyobb szerűt nem mutat.

A színház és galéria főterén van Milanó leghíresebb mesterének, Olaszország egyik büszkeségének, Leonardo da Vincinek szép kivitelű emlékszobra. A művésznek «La Cena» című s hazánkban is ismert és elterjedt festménye, a dóm egyik oltárképét s méltó díszét kezei, melyre büszke kegyelettel tekint és mutat a milánói.

Különböző az olasz kegyelettel csüggyő bármely művészi remek. E kegyeletnek egyik kiváló tanújele Canovánek kararrai márványból készült «Viadora», mely a bank-épület udvarán, üvegföldszellet vetéit az idő viharai ellen.

Milanót, az élénk kereskedővárost, emelletes házaival, palotáival, tiszta, szépen kövezett utcáival, díszes udvari fogataival, jól táplált, erőteljes, barnapiros népfajával — elhagyva, Olaszország nemrég még királyi városába Turinba utazunk.

Ha Olaszország nagy részben a régi és középkori, Turin kiválólag az újabbkori emlékek városa. Nincs itt tér, melyen egy-egy művészi kivitelű emlékszobrot, s abban Olaszország újabbkori, főleg a megfjordott Itália egy-egy hősenek emlékeit ne látnók megörökítve.

Az országház előtt Vincenzo Gioberti, Olaszország első szellemhősenek álló szobrával találkozunk; a nagy könyvtárpalota terén Károly Albert hősi alakja áll (Duca di Genova), feltérde esett lovának zabláját vasmarokkal tartva, mintha fölállásra akarná azt kényszeríteni; jobbában kivont kard és küzdelemre hívó nyílt arcán a csüggyedten erős és bátorság kifejezése. Egy másik téren a megelőző időből (1790 körül) Pietro Mikka elszánt alakja, kezében az égő kanóccsal, melylyel az ostromolt váracsozt fölrobbantva önmagával együtt légbepöpi; ismét másik téren egyike a legszebb, legkifejezettebb műveknek, Filibertus Emánuel emlékszobra látható, melyen a hős büszkén emelkedő ménen, a harc bevégezésének jeléül, nyugodt önérzettel tisztítja kardját hüvelyébe.

A legközelebb multból itt van Olaszország újjáratemőjének, első miniszterének, Cavournak óriás méretű fehér márványszobra; talpazatán a rablóláncra fűzött, s majdan fölébredve s lánczait szétszaggatva bosszúra s küzdelemre gerjedő s végre győzedelmeskedő Itália allegorikus képletei, s fenn a magasban Cavour álló alakja, kezében tekerescsel, s oldalán feltérde ereszkedve Itália női alakja, a mint nagy fiának nyújtja a diadémszorut.

A jelesek emlékszobrai mellett itt van megörökítve az újabb kor egyik nagyszerű vízmányának, a montenisi alagút megnyitásának emléke is gulanakban, művészileg egymásra halmozott sziklákból, melyeken titánok legyőzött alakjai hevernek, fenn csillagkoronás nemtő, kezében tollal, egy felmagasló sziklalapra ezeket írva:

SOMMEILLER
GRATTONI
GRANDIO.

De ki tudná mind előszámlálni ama remekműveket, melyekben Itália nagy emlékei magában Turinban megörökítve vannak.

Első tekintetre talán azt képzelhetné az ember, hogy Turin megszűnőn királyi város lenni, csak emlékeiben él már, de azon néphullámzás, mely a szépen rendezett város nyílt folyosókkal s azok alatt megannyi áruccsarnokokkal ellátott utcáin — szemléltető, — ellenkezőt bizonyít. Turin ma is egyike a legélénkebb városoknak s kereskedelmi forgalma, utcáinak és népének csínja és tisztasága anyagi jólétre vall.

A város előségét nagymérvben emelik a nagyszámú tudományos tanintézetek, egyetem számos polgárraikkal. Talán ez az oka, hogy Olaszország egyik városában sem látam annyi könyvkereskedést, mint itt Turinban. A rendes könyvesboltokon kívül majdnem min-

den utca szögletén, sőt uton-utfélen árulják itt, hangos szavakkal kínálgatva, a kisebb és nagyobb terjedelmű könyveket, füzeteket, röpiratokat, hírlapokat, melyek között első szerepet látszik játszani az «Irredenta Italia». Tartalma, illetőleg iránya ismeretes.

Egyik humorisztikus lap is megemlékezik rólunk, habár nem nagyon hízelgően. A mi változatlan társunkkal Ausztriával, úgy vagyunk itt arccsal összeállítva s szoroson nyakig bepótlázva, hogy sem kezünk, sem lábunkat nem mozdíthatjuk, s míg a sógor a póla alatt is zsebünk körül látszik kotorászni s nyelvét öltögetve gnyagos képeket vág reánk, — a szegény magyar tehetetlenül acarkodik kinjában és dülében a csufolkodó németre . . .

De hagyjuk a politikát és a politizáló lapokat; tekintsük meg inkább Turinnak néhány nevezetesebb középületét!

Ilyen a könyvtár, egyetem, királyi, királyi palota (Palazzo Madama), a Szavojai-ház palotája, melyben Károly Albert és Viktor Emánuel született, s melyben egyszerűen az országgyűlési terem is van, szerény egyszerűségében, némán őrizve a haza nagy fiainak, újjáratemőinek, azok közt Cavour, Lamarmora stb. emlékeit.

Legspeciálisabb nevezetessége Turinnak a fegyvertár, mely állítólag e nemből első helyet foglal el egész Európában. Képviselő vannak itt a legregibb népek fegyverei, hadakozó eszközei s harci felszerelési, egész korunkig, és pedig igen szép termekben, művészi rendezéssel és csinál. A fegyverek közt több kiválóbb történelmi nevezetesség is látható; itt van többek közt I. Napoleon azon kardja, melyet a 100 napi uralom alatt viselt. Itt őriztik olasz nemzeti kegyelettel Károly Albert kitömött lova, melyen önkényes száműzetésbe vonult Opportó szigetére.

S a nevezetességek közt lehetne-e megfellekzem a királyi színházról, nagyszerű operájával, fényes kiállításával, előadásával, jókedvű és élénk tapsoló közönségével.

Meglepő volt különösen reánk nézve a «Tenger-tánc» című ballet, melyben két-három száz ballerina, tengerszín helyében, hullámokkal díszítve, oly csalódáshívő utánozta a háborgó tenger hullámzását, hogy magunkat már-már a Földközi-tenger partjain képzeljük.

De küldöttünk megérkezett Baracconéból, s ez színházat, tengert, mindent-mindent feledtet velünk . . . Úgy érezzük, úgy hiszünk, hogy holnap legszebb napunkra virradunk az olasz földön!

Ilyés Bálint.

ÁTMENET A SZANZSU-SZOROSON

Turkesztánban, a Kuen-Lu hegyláncban.

Közép-Ázsia egyes vidékei, melyek újabban oly soknemű vizálynak színhelyei, korántsem afféle sivatog rónák, hol csak a homok, víz és eleség hiány teszi lehetővé a seregek, sőt sokszor egyes utazók előre haladását. Ellenkezőleg, egyes vidékek olyannyira vad, hegyes és járhatatlan természetűek, hogy Európában alig találunk hozzájuk e tekintetben fogható tájakat. Emlekeztünk még az angolok afgánai expedíciójának oly sok bajt okozott Kaiber-szorosáról, s most egy másikat, a sokkal vadabb Szanzsu-szorosot mutatjuk be.

A Szanzsu soros Turkesztánnak Ladak tartományán át vezet Kasgár és Jarkand felé. A magukban is iszonyu Kuen-Lu hegységek egyik emelkedett pontján halad át, 16,50 lábnyi magasban, úgy hogy az utasnak nagyobb magasságokra kell kapaszkodnia mint a lomonci esucs, vagy akár a Mont-Blanc. Vékony, szűk ösvény vezet át rajta, mely még nyáron is kétségessé teszi az átjutást. Felső része már az örökös hó határába esik, s az ut keskenysége, mely sziklacsucokon visz át a nagy szakadékok és rianások fölött, legesekelebb fokára szállítja a biztonságot. Itt-ott a sziklafalhoz lapulva mehetni csak odébb, máshol az ember csak négykézláb kuszva folytathatja útját föl és lefelé egyforma veszély között.

Mindeme nehézségek sokkal nagyobbak még, mikor az ősz beáll. A mindenütt egyforma felület nem árulja el az alatta tátongó sziklarepedéseket, — még csak azt sem, hogy merre visz keresztül az út, ha tulajdonképi értelemben

PAKBU-KIRGIZEK.

vett utról egyáltalában szó lehet. Még az is veszélyes, ha gyakori léptek verik ki az ösvény menetét, a léptek nyomán megolvad a hó s a hűvös éjszakában csuszamlós jégpályákka fagy ismét össe.

Ezek a sokszor lejtős jégpályák legnagyobb akadályai az előrehajthatásnak, s rajtuk fölmondja szolgáltatást Európá legügyesebb hegyászó házi állata: az öszvér.

Az öszvér, mint tudjuk, a legkeskenyebb ösvényeken is biztosan halad át, léptei nem inognak a legszédítőbb meredek szelén sem, s a neki kiválóan tulajdonát képező egykedvűséggel megy hegynek fel, vagy hegyről le. De ezeken a tájakon elveszti biztonságát. A jégpályán nem tud előre menni, s egy egy eszámolós helyhez érve menthetlenül bukik a mélyébe. Csak addig biztos, meddig szikla a talaj, melyen körmeivel kapaszkodik; jégre érve elveszti egyensúlyát, s vagy nem vehető reá, hogy tovább menjen, vagy a legelső gyanús helynél alázuhan. A kirgizek, kik e tájakat lakják, pokróczokat szoktak az öszvérek elé teríteni és úgy vezetik azokat át a sikos helyeken, mégis az egész Szanzsu-átmenet hosszában találhatni ezen állatoknak esontvázeit, sokkal sürűbben, mint a Szaharán a tevéket. Sok aláhull és összezuza magát, sok ott marad egy-egy biztosabb helyen, s megveszi a hideg.

Van e vidéken különben alkalmasabb állat is a hegyi menetekhez: a jack. Oly helyen megáll, hová négy lába csülkeit leteheti, akár a köszáli zerge. A legsikósabb helyen is biztosan halad át, a kisebb szakadékokat átugorja, s könnyű ügetéssel halad ott is, hol az ember már vagy épen nem, vagy csak négykézláb képes előre mászni.

De ennek az állatnak is megvan a maga kiállhatatlan rossz tulajdona: az, hogy fölötte makacs. Az öszvér példabeszédészerű ebbeli tulajdona az övéhez nem is fogható. A hol megszegi a lábát, ott többé nem megy előre. Sem az orozimpájába huzott kötélnél fogva nem lehet előre vonszolni, sem a hátulról jövő korhásútereknek nem engedelmekedik. Valósággal át kell tolni, vagy vinni ilyen esetek alkalomával, mert a maga emberségéből nem mozdítja ugyan a lábát.

Különböző szelid állat, ha kinyerte tetszését a környezet. Hátrá enged ülni, s nagy gondal vízi utasát — ha az inyere van neki. De ha nem, akkor vagy a hóba fekszik le, hogy azt is meghepergesse, vagy sebes vágatva viszi a meredek széléhez, s ott megáll vele, s nincs hatalom, mely kimozdítaná helyéből, míg a kegyeit meg nem nyert lovag hátáról le nem szállt. Olykor egész fáradságba kerül nagyobb társaságban végigpróbálni a jackokat és utasokat, míg az előbbieket mindegyike meg van a magiával elégedve.

Semmi sem mutatja inkább ezen átmenetek veszélytelit voltát mint az a körülmény, hogy dacára a jackok kiválóan alkalmas tulajdonainak, ezekből is száz meg száz marad oda. Egy átmeneti részletet, mely az angol expedíció elvonulását ábrázolja, rajzban is bemutatuk olvasóinknak. Mégis csak inkább a mi kátyus feneketlen utaink, mint ezek!

A szoros innenső felén Kasgária fekszik, mely csak nem régebben lett önálló tartomány-

nek nem léteznek, az utas élelmét a szeredésben viszi, s az idegen csak véletlenül akadhat olyan helyre, hol lova számára takarmányt szerezhet. Magok a khán futárai is, kik a postát helyettesítik, úgy mennek át egy lovon az ország egyik végétől a másikig.

Maga a nép kirgiz eredetű s alatta áll fejlődésben és tulajdonában a szomszédos tatár eredetű törzseknek. Ezek keszek a szolgáltatás, türelmesek az érintkezésben és ügyleteikben, s fogékonyak a jó szó iránt; a kirgizek ellenben mivel sem törődnek, kivéve lovaikat és a jack-ökröket, melyek nagy mennyiségben tenyésztettek eme vidékeken, s e pásztor-népek legfőbb vagyonát képezik.

E kirgizek közül, két Pakbu-kirgizt mutatunk be jelenleg rajzban az olvasónak, kik eléggé kapacitálhatók voltak arra nézve, hogy egy angol diplomáciai küldöttség fotografusának készüléke elé oda guggoljanak.

Bizony soká lesz az még, hogy ez országban ily készülékek mindennapiak lesznek, hogy e tartomány a kulturának lesz tartománya, s elhínt e tájakon is áldásait a civilizáció!

NYOMA VESZETT!

— ANGL. REGÉNY. —

HETEDIK FEJEZET.

Udvarlás.

Mindnyájan tudjuk, hogy nyerte meg Gloucester Richard lady Annát s Petruccio a makranoszoz Katát; — de hogy mikép egyezett ki lord Brackenbury a majorbéli Langtrej kisasszonyával, mikor fia nevében tőle a Savage Winifred kezét megkérte: arról a család évkönyvei nem szólnak. Bizonyos, hogy annyi ügyességgel törte meg a jeget, a mennyit bármely kényes nemzetközi ügy diplomáciai elintézésében valaha tanusított, s hogy föladata nem volt könnyebb, az is bizonyos.

Mert, mint Mr. Brackenbury mondta, miss Langtrej szívből gyűlölte a lordot s egész családját. Lelke két érzelm közt oszlott meg: a fivére iránti szeretet s az ellenfelei iránti gyűlölet között. S mikor fivére meghalt, ennek halálát is ellenfelei rovására írta, hogy azok ölték meg.

S mindamellett lord Brackenbury módját találta, hogy megszelidítse e rideg aggszűzet. Hogyan sikerült ez neki: az ő titka maradt. Később e vállalatát egy dahomeyi király udvaránál való britt misszióhoz szerette hasonlítani s azzal a képes kifejezéssel élt, hogy miss Langtrej őt, koponyákon nyugvó elefántcsont trónuson fogadta. Elég, hogy célt ért. Talán nagyra vágyására hatott, mert Langtrej kisasszony nem volt érzékeny az anyagi előnyök iránt, melyek a célnél összeköttetésből rá és hűgára háramlandók voltak. Talán elhunyt fivére iránti szeretetére hivatkozott, ki végre is ki lesz elégtive, ha nemcsak a pörös közszen-terület, de az egész Brackenbury-birtok unokahuga gyermekeire szálland. Talán a jövőn kívül a multa is hivatkozott, egy gyöngéd régi érelemre, mely akkor sarjadt, közte és a Winifred anyja közt, mikor családjaik még nem pöröltek s a legjobb barátságban éltek; mikor ő, fiatal szemével, Langtrej Mabelt a legszebbnek látta

az emberek leányai közt. S ha lord Brackenbury e sikamlós talajra mert lépni, tette azt abban a meggyőződésben, hogy minden — még a legridegebb — nő szívében is, legyen bármily kiaszott, van egy hurja az érelemnek s a regényességnek, csak tudni kell hol kell azt keresni s hogy kell azt érinteni. Ő pedig nagy mester volt a szívek elrejtett, titkos hurjai érintésében.

De mindez csak hozzátvetés. Az azonban elvitathatlan tény, hogy lord Brackenbury kiegyezett miss Langtrejvel a házassági kérdés fölött. S attól kezdve megkezdődtek a két család közt az udvariassági rendszeres érintkezések; s a szomszédosság meglepetéssel látta, mikép kíséri lord Brackenbury a majorbéli öreg kisasszonyt és fiatal unokahugát a templomba, vagy onnan haza vasárnaponként mikép látogat el Brackenbury Cuthbert, hetenként egyszer, rendszeresen szerdán délután, lóháton a majorba, a Langtrej kisasszonyokhoz.

Nem mintha Mr. Brackenbury eljöttnek látta volna már a leánykérés idejét s a rendszeres udvarlást akarta volna megkezdni. Winifred csakugyan fiatalabb volt, mint lord Brackenbury vélté, mert épen most töltötte be tizenegyedik esztendőjét. S jövendőbelije sem sietett szerelmi verseket írni hozzá vagy ábrándozni utána. Csak szoktatta magát s a lányt egymás látásához, s ezért látogatta meg hetenként s a majorház rendes látogatója lón. A kis lány is szívesen látta e látogatásokat, s számitotta a napra, mint a mely változatosságot hozott a Majorban folytatott igen is egyhangú életbe.

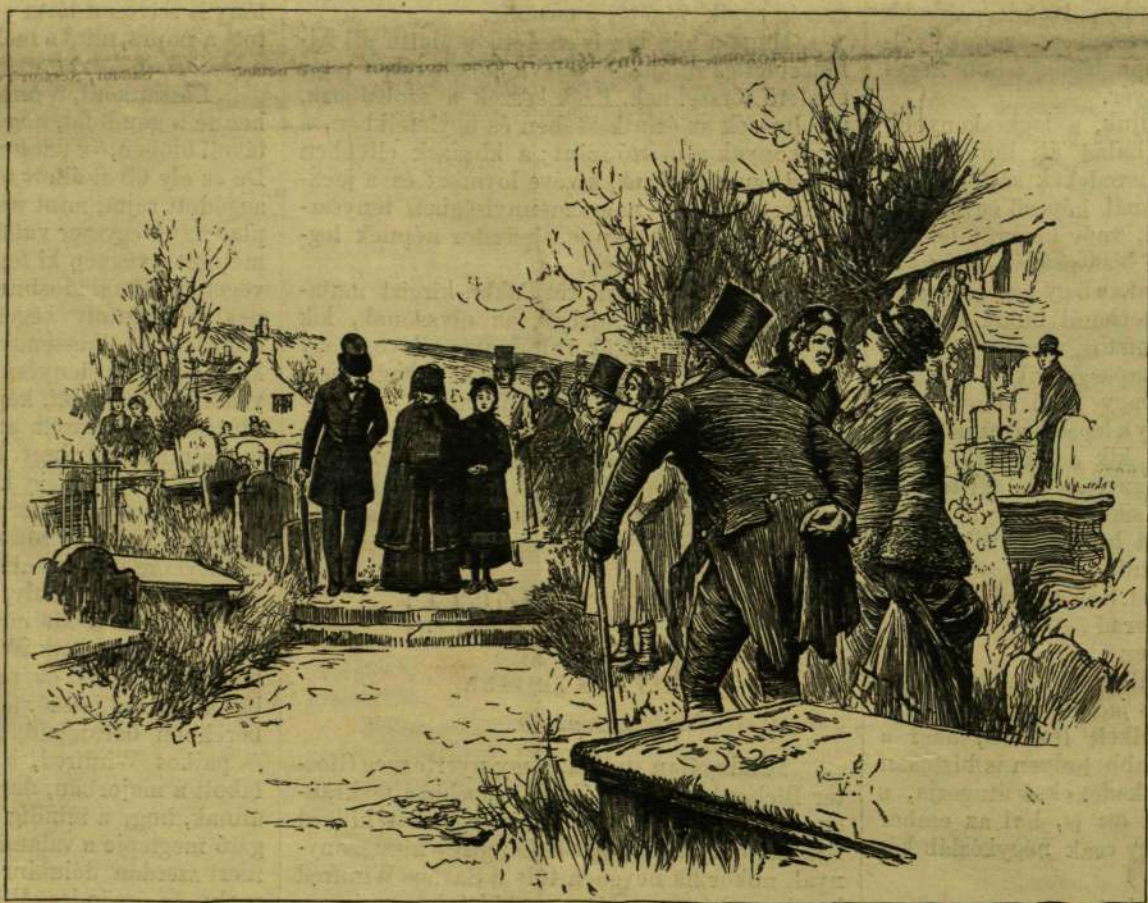
Lassanként, a mint idősebb lett, föderengett benne a gondolat, hogy valaha, valamikor, igen távoli időben, ő e fiatal ember nejeül van szánya. De ez oly távol állott tőle, hogy ép oly kevéssé aggodott rajta, mint nem aggaszt a tudat, hogy planétánk egyszer valaha el fogja vesztetni belső melegét s végkép ki fog hűlni. Brackenbury ur végtelen sokkal idősebbnek tetszett előtte, mint ő; neki is szintoly végtelen időssé kell lennie, hogy összekelhesenek, mikor a köztük való különbség elenyészett. Addig is e ferfi könyveket hordott neki, képeket és mintákat távoli utazásaiból, beszélt előtte olvasmányairól és tapasztalatairól; úgy bánt vele mint egy gyermekkel, — maga egy komoly böles, vagy tanár! — de mindent összevéve szellemesebbé tette életét s azért a szerda délutánok soha sem voltak terhére egy unalmára.

Ámbár e komoly, figyelmes, esőndes Winifreden kívül, a kit Mr. Brackenbury ismert és kedvelt, egy másik Winifred is volt a majorban; egy kert- és mező-járó, az ebekkel és baromfiakkal játszó, fedetlen fölét a réteken és bereken barangoló, gondtalan, játszi, eleven és pajkos Winifred, a ki a hét más hat napján lakott a majorban, de a ki soha sem volt kitéve annak, hogy a mindig rendes időben jövő látogató meglepje s valami pajkosság kapja rajta, mert szerdán délutánra jól elrejtőzött s a komoly és esőndes Winifrednek adott helyet. Erről a pajkos, eleven leányról még az öreg Langtrej Eszter kisasszony is kevesebbet tudott, Mr. Brackenbury pedig épen semmit.

Ámbár a lord és fia jól tudták, hogy a majorban szegénység uralkodik, mily foku az, arról még sem volt fogalmuk. Nem is képzeltek mily nehezen tengeti életét az öreg kisasszony, kis unokahugával, abból az alig hetven hold földből, melynek nagyobb része is legelő volt, a melyen néhány tehenet tartottak, a szántóföldet is magok mivelték egy pár cselédde; egy fejős szolgálot s egy házi cselédet tartottak, de a házi munka nagy részét magának a fiatal kisasszonynak kellett viselnie, hogy nagynéjét a munkától s a nélkülözéstől megkímélje. Mily szűkösön éltek, — a régi rozott butorokat mennyi gondnal tatarozgatták, saját viselt ruháikat kétszer megfordították, hogy újra viselhetőkké váljanak; s mikor egyik rossz évi a másikat követte, a szárazság miatt a szénatermés is rosszul ütött ki, a csekély marhalétszám egy pár fejős tehen megdőlése érzékeny rést ütött; hogy kelle Langtrej kisasszonynak egymásután megválnia családi drágaságaitól, melyeket erekyeként őrzött, a régi ezüstneműtől, drága boroktól s válogatott könyvtől, — melyek egymásután titkon mind Londonba vándoroltak, hogy — akármilyen eladva — egy kevés (oh mily kevés!) pénzt hozzanak a házhoz: mindezekről Langtrej Eszter kisasszonyn és Winifreden kívül egy lélek sem tudott a világon semmit!

Brackenbury Cuthbert ingyen sem álmolta, mikor szerdán délutánonként a majorba átlavagolt, hogy a nappali szoba redőnyei csak arra az egy napra nyíltak fel; hogy az asztali készlet és kínai porcellán s a képmák és kopott butorok csak az ő tiszteletére tisztítottak, kelfeltettek és poroltattak le a miss Savage tulajdon keze által; hogy a kétszersültet is ő sütötte s a kávé is ő pörkölte és örölte maga; s hogy mind e fényűzést a többi hat napon állhatatosan megtagadták magoktól. Még kevésbé álmolta, hogy — karácsony napján kívül — mikor Langtrej kisasszony marhahussal vendégelte meg a cselédeket, a mézsáros egész éven át soha sem jött a majorba; s hogy egy kis jó ó-bor soha sem került az asztalra. De ők ezt mind nem bánták, csak tisztos szegénységök titkát jól elrejtették a világtól.

Aközben miss Savage a gyermekkorból észrevétlenül átlépett a hajadon leányágra, s mire tizenhét évét betöltötte, jól megtermett és kifejlett hölgyggyé izmosodott; a ki — tekintve, hogy Langtrej kisasszony volt egyedüli oktatója — elég jó nevelést is kapott, s a mellett oly csinos, sőt szép lány lett, hogy lord Brackenbury a ki inkább kényes izléséről volt ismertes, egy alkalmat sem mulasztott el, hogy fiában a ráváró boldogság öntudatát ne ébresztgesse.

NYOMA VESZETT! — MIKÉP KISÉRI LORD BRACKENBURY...

— Ily nővel, mint Savage Winifred, kedves fiam — mondogatta gyakran — a férj minden társadalmi kitűnőségre igényt tarthat. Ugy tartja fejét mint egy királyné. Ugy mozog, beszél, jár-ke, ül le, oly kecses és méltósággal egyszerűsége, mintha legalább is hercegnőnek született volna. Olyan szeméi vannak, olyan mosolya — hogy helyeden én Anglia legboldogabb emberének tartanám magamat. Sőt abba helyezném dícsárgyamat, hogy nőmet az egész világ bámulja. Szeretném bemutatni Európá valamennyi udvaránál. Helyedben, ily nővel, az indiai vice-királyságra törekednem!

A mire Cuthbert rendesen azt felelte, hogy benne nincs nagyravágás s azt hiszi Winifredben sincs; s azt hiszi mindketten meg fognak elégedni egy vidéki nemes és hölgye szerény körevel és állásával.

Lord Brackenbury is letett arról, hogy fiát a közéletbe sodorni igyekezzék, de mindamelllett szándéka volt a czelba vett házasságot minél inkább siettetni. El is határozta, hogy a feloldatlan köteleket megkötötti, mielőtt Winifred betölti a tizenhét évét. De ez elhatározással egymaga maradt kisebbségben. Vén leányok rendszerint ellenzik a korai házasságokat s Langtrej Eszter hallani sem akart arról, hogy húgát teljes kora előtt férjhez adja. Miss

Savage kimondta, hogy ő nem akar férjhez menni, míg egészen meg nem vénül s legalább is harmincz éves nem lesz, s ha előtte e dolgot csak említik is, ő zárdába megy és soha sem megy férjhez.

A mi a választott vőlegényt illeti, ő sem találta sürgősnek a dolgot s a hölgyeknek adott igazat; részéről kész bevárni, míg Miss Savage-nek kedve fogja tartani, hogy neje legyen. Végre is kiegyenlítették a szélsőségeket s meg egyeztek — a legérdekeltőbb két fél részéről hallgatólak, lord Brackenbury és Miss Langtrej részéről pedig nyíltan — hogy az egybekelés akkor legyen, ha Miss Savage betölti a tizenkilencz évét.

A dolgok így esőndesen folytak, mr. Brackenbury folytatta (de nem is gyakorította) rendszer hétévi látogatásait, miss Savage mind jobban elmerült házi és majorgazdasági teendőibe; lord Brackenbury, ha nem volt parlamenti ülésszak, meg-meglátogatta a majort, trik-trakozott Langtrej kisasszonnyal; lovagolni tanította leendő menyét, háts paripát vett neki s azt a saját istállójában tartotta, s a két kisasszony szerény asztalát vaddal, hallal udvariasan ellátta.

Az idő telt s az utolsó próbaév már végéhez közeledett, midőn egyszerre lord Bracken-

bury — a nélkül, hogy betegség által jóformánintést is kapott volna — ötvenöt éves korában hirtelen meghalt; s fia Cuthbert (kit történetünk első fejezeteiben mint lord Brackenburyt ismertünk meg) örökölte birtokát és címét.

A meghalt lordot nagyon sajnálták Londonban is, Lancashire-ben is. Klubbjában népszerű alak volt. De hogy valami betölthetetlen őrült hagyott volna maga után, neveléses volna állítani. Ritka ember oly nagy korunkban, hogy csak érezhető őrült is hagyna maga után; betölthetetlen senki.

Fia Cuthbert épen távol volt; valahol a balti tengeren hajóközött s csak a temetés után érkezett haza. Akkor a birtok átvétele s az azzal járó bajok és rendelkezések, őszinte bánata — bár közte s apja közt mélyebb rokonszenv és melegebb viszony alig volt, — s maga az illeparancsolta gyász, mindez annyira elfoglalta, hogy hónapok teltek el, míg eszébe juthatott, hogy tovább hallgatnia illetlenség volna részéről s bár a házasságot maga sem érezte sürgősnek, ideje volna mégis emlékeztetni Winifredet, hogy — betöltötte már a tizenkilencz esztendő.

(Folytatás következik.)

EGYVELEG.

* A gőzkorszak. Engel, a berlini statisztikai hivatal főnöke, érdekes adatokat szedett össze a gőzgépek elterjedéséről. Kerek számokban szólva, Németországban 59,000 gőzkatlan, 10,500 vasúti és 1700 gőzhajógép van; Franciaországban 49,500 gőzkatlan, 7000 lokomotív s 1850 gőzhajóban alkalmazott gép; Angliában 100,000 gőzkatlan, vasutaknál 15,000, hajóknál 8000; Ausztria-Magyarországban 12,600 gőzkatlan és 2800 lokomotív. A gőzgépek ereje az Egyesült-Államokban és Angliában 7-7, Németországban 4, Franciaországban 3, Ausztria-Magyarországban 1½ millió lóerőt tesz ki, ide nem számítva a lokomotivokat. Egészben véve a gőzgépek mintegy 46 millió lóerőt kímélnek meg s mivel minden ily egység 21 erős ember erejének felel meg, a gépek több mint egy milliard ember erejét képviselik.

* A vasutak hosszúságát a népesség arányához képest Stürmer brombergi tanár nemrég állította össze. Ez adatok szerint Európában 10,000 lakosra átlag 4,9 kilométer vasút jó. Legtöbb esik Svájcban, azaz 108 kilométer. Nagybritanniában 81, Németországban 71, Franciaországban 63, Olaszországban 29. — Törökországban 16, Görögországban ellenben már csak 0-08 kilométer jut 10,000 főre. Ázsiában 0-16, Afrikában 0-17 kilométer esik, az Egyesült-Államokban 3-26 s egész Amerikában 17-2. Ausztráliában az arány 10-6. Látható ebből, hogy az aránylag csekély népességű államok mennyire igyekeznek a vasutrendszer kifejlesztési.

* A háziállatok száma Európában. Ló mintegy 51 millió van. Ebből Oroszországra 16, Franciaországra 2, esik. Az Egyesült-Államokban 11 millió van. Szarvasmarha van 89 millió, ebből Oroszországban 22 millió, Franciaországban 11 millió, azután jó Magyarország. Az Egyesült-Államokban van 35 millió. Juh van 194 millió, ebből 46 millió Oroszországban, 29 millió Nagybritanniában, 25 millió Franciaországban, 19 millió Poroszországban. Az Egyesült-Államokban van 38 millió. Disznó van 42 és fél millió, ebből Oroszországra esik 10 millió, Ausztria-Magyarországra 6 millió, Franciaországra 5 millió. Az Egyesült-Államokban van 34½ millió. A nagyobb háziállatok száma is több tehát, mint az embereké, mivel Európában 270 millió ember, az Egyesült-Államokban pedig 50 millió van.

* Az ind bálványok tudvaleg sokszor igen értékes díszítésekkel vannak ellátva. Madrasban a Triplicane templomban Parthasathy bálvány fején mintegy 50,000 rupia értékű ékszer van, a legdrágább, 1000 rupia, a legnagyobb rubin és gyémánt értéke 300 rupia.

* Óriási ágnyt készítene most Kruppnál, mely képes lesz a legerősebb páncélhajókat is megsemmisíteni. Az ágyú 72 tonna súlyú s golyója 750 kilogramm.

* Nagy parlamenti palotát fognak építeni Párisban a Tuillériák romjai helyén. E palotában a kamara és szenatus egyesítve lesz. Terv szerint 6 millió frtba kerülne az épület s öt év alatt lenne készen.

MUSZÁJ-KONCERT.

— Ággházj képéhez.

Három nap és három éjjel tartott a lakodalom hegyen-völgyön; csak a léféle volt hétfele s folyt Henczidától Bonczidáig. Sehogy sem akart vége szakadni a dolognak; utóljára is megesezt az a hallatlan csuda, hogy a cigány unta meg a mulatságot, s ott hagyta a mulató násznépét a faképnél.

Pedig csakugyan kurucz idő volt, mikor Csóré, a klarinétos, meg Csicsa, a kisbögös buscut vettek a kapuféltől, hogy nem muzsikálnak ők többet magának a Herkópáternek se. Amannak már egészen földagadt a nyaka a sok fuvástól, úgy kellett felkötnie kendővel a képét, hogy ki ne csattanjon; Csicsának meg a balkeze mind az öt ujján tyukszeme nőtt, hogy oly soká kellett nyomogatni a bélhurt a kis bögő nyakán.

eltakart nyomukat, mennyiért huznál most egy szép nótát itt helybe no!

— Eredj az öregapád lelkibe, te bibast! — felelt ez mérgesen, — nem elég, hogy halhólyag nőtt minden ujjamon, még össze is gémberegett a kezem a hidegbe, hogy alig tudom vele megmarkolni a bögő nyakát.

— De ha ez a sok szép hó mind ezüst volna ni, aztán kezembe adnának egy lapátot, hogy takaríts össze magadnak belőle a mennyit akarsz, akkor csak muzsikálnál?

— Hát ha csupa briliántus volna, azután meg huszonégy hatókrós szekéren hordathatnám haza: muzsikálnék-e?

— Muzsikálnál bizony te még olecsóbban is, Csicsa.

— Itt üssön meg téged az istennyila, ha muzsikálnék. Ha mind utánam hajigálnák azt a sok tündöklő csillagot, akkor is azt mondanám, hogy ácsi. Nem én, ha agyon vernének se.

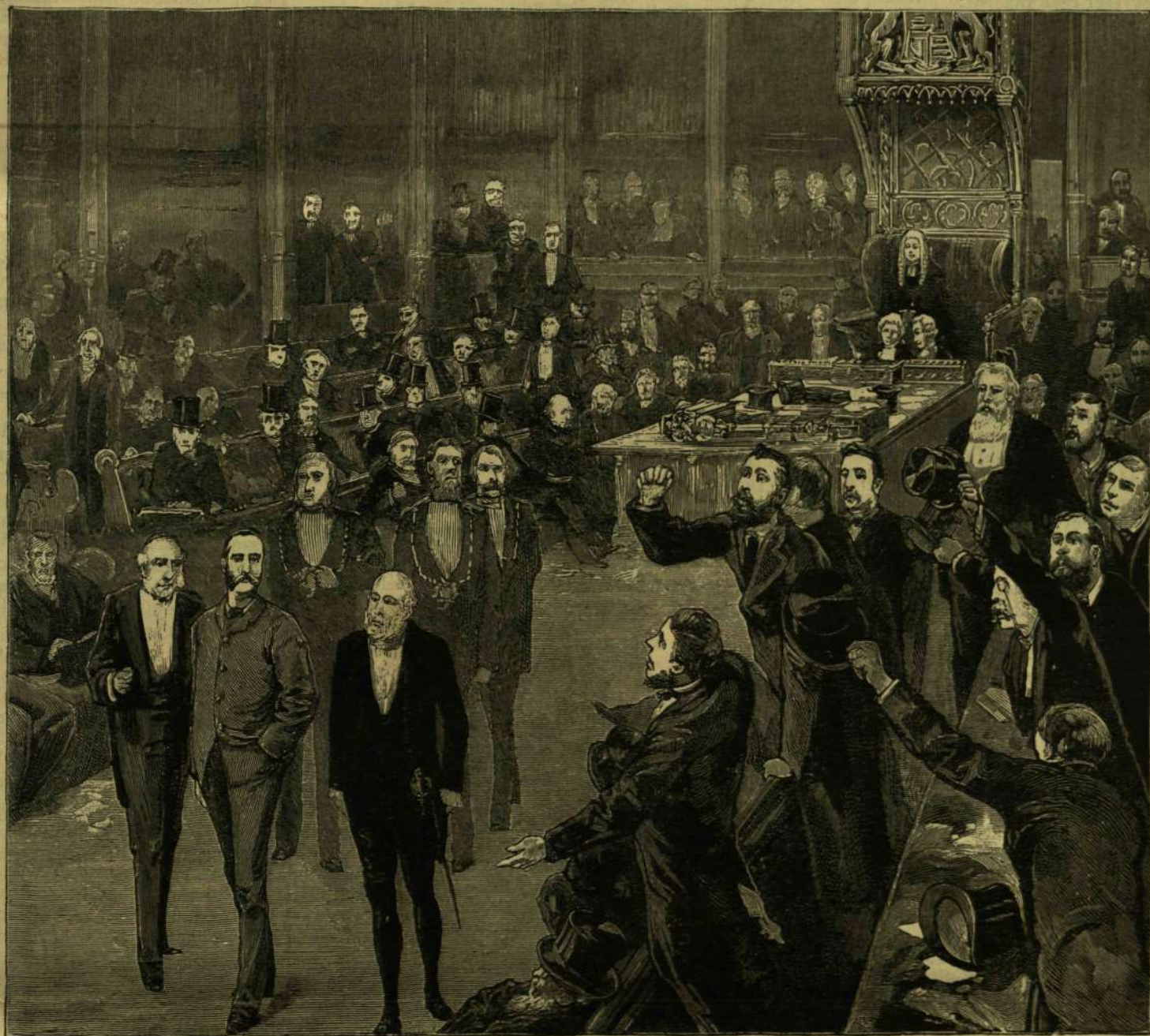
az a kis levegő is belém szorult, a mi még kifuvatlan maradt bennem.

— Csóré te, hát ha nekifognád azt a klarinétot? Azt gondolná, hogy puska.

Az alatt a farkas koma már jól megközelítette a morékat s lompos farkát jobbra-balra csóválva, csattogva kapkodta össze fogas állkapozát, közbe vinnyogó hangot hallatva, néhanéha megállapodva s ismét előbbre sompolyogva.

A bögös igyekezett a bögője mögé, Csóré pedig előre nyújtotta a klarinétot az öblös végével. A mit azonban a koma legkevesebb se látszott respektálni; bizonyosan fölsimerte, hogy csak — klarinét.

— Devla! devla! — sápitott Csicsa a kis bögös mögül egész testében reszkette, — hiszen ha te akarsz, a kapanyél is elsül; akard hát, hogy süljön el az a klarinét. Hallod-e Csóré, talán el is sülné, ha belefujnál.

AZ ANGOL PARLAMENTBŐL. — PARNELL ELTÁVOLÍTÁSA.

Nem embernek való munka volt, bizistók, s erre már legalább egy heti pihenő dukál; addig ugyan nem veszik kezökbe a szerszámot, ha mindjárt a királyfi lakodalmára hinák is muzsikálni.

Megindultak éj idején, fuvó, havas fergeggel szemben. Hideg volt, hogy esontá fagyott tőle a lehellet. De mindegy, azért csak mégis nekimentek. Mekkora néz majd az elbóiskolt primás, mikor majd fölrázzák, hogy «huzd rá!» s akkor látja, hogy a banda java: náne nyistye.

A szél szemök közé csapta a futó havat, lábuk bokáig gázolt a jó omlós kásában, a foguk vaczogott s a szemükből könnyet facsart a hideg. A klarinétos még csak eldughatta a kezét a kaputja zsebibe, mert a könnyű instrumentum könnyen elfért a hóna alatt; de bezeg a bögös ugyancsak nagnak találta a kisbögőt ilyen mennyi időben cipelni.

— Csicsa te, évelődék vele a klarinétos, mikor már annyira jutottak a falutól, hogy lovas legények is hiába keresték volna a hótól

— No hallod Csicsa, magamnak is hiába kínálnának egy mázsa huszást, nem fujnék bele ebbe a klarinétba. Már a fülem tövébe is beleesett a görös, a szemem meg mindjárt kiugrik a gödréből. Nincs az a kincs a világon, a miért én most ebbe a sápitó jószágba egy árva szuszt belebocsátanék.

E közben jóelőre haladtak, egész a keresztutat jelző fáig. Majd megvette szegényeket az isten hidege. Egyszerre honnan, honnan nem: előttük terem egy — bozontos farkas.

— Hu! szentséges ancikristus! — kiáltott a kisbögös visszahőkölve, — no Csóré, gondoldat volna-e, hogy még ma te is lehetsz ezigánypesenyé?

— Jajajaj, Csicsa te, hát igazán ordas, vagy csak afféle kuvasz? Ni, hogy vicsoritja a fogát! Jaj, brrr, pólvas kis Jézuskám, most mit csinálsz?

— Talán másféle megy, ha nagyot kiáltunk.

— Tudok is én most nagyot kiáltani, hisz

Csóré azonnal szájába kapta a szerszám szopókáját s olyan visító hangot szorított ki belőle, hogy végighasított a rónaságon.

És ime a hang megtette a hatást: az ordas, mely már olyan veszedelmes közelségbe jutott, hogy Csóré az arczán érezte ziháló lehelletét, egyszerű mint a gyűrű, hirtelen hátrapattant s hegyezett füllel, látva maradt szájjal megállt négy lépésnyi távolságban s egész meglepetéssel nézett a visító jószágra.

— Fújád csak, fújád, — kiáltá Csicsa örömmel s ő is előkapva a vonót, akkorát húzott vele a kis bögőre, hogy a legékonyabb hurja lepattant.

A farkas most arrafelé kapta fejét s még jobban bámult. De a mint a hangok elhangzottak, megint csak elkezdte lóbálni a farkát s előkészületeket látszott tenni az újabb közlelésre.

— Fújád, Csóré, az áldójt — kiáltá Csicsa fogvaczogva s kétségbeesett buzgalommal rángatva a vonót a hurokon.

És elkezdődött a koncert. Feledve lón a földagadt nyak, a hólyagos ujj, feledve a kiállott fardatag, a két cigány csinálta a nótát a csikorgó hidegben, mintha felfogadták volna. A farkas pedig adta a műértő publikumot. El nem fordította volna a szemét a művészekről, s egészen neki látszott adni magát a mű-elvezetnek, mintha sajnálna egy hangot is hallatlanul hagyni.

Egyik nótá követte a másikat, folyvást, szakadatlanul. A bozontos zenekedvelő nem engedett tartani művészi pauzákat, s minden erre czélzó kísérletnél a fogát mutatta, jelezve, hogy tetszik neki a mulatság, azért hát csak rajta!

A két művész már egész csonttá fagyott egy állott helyében, de azért a nótának fölött kellett, — a publikum nem unta meg.

Csöré végre, a ki önkényes is volt a talián háboruban s a kinek most legalább az az előnyös helyzete volt, hogy nem kellett a szájjával dolgozni, egyszer csak rákezd:

— Csicsa te, mi itt mind a ketten sóbálványt fagyunk, ha még soká így állva muzsikáltatja magát a farkas uraság. Mit gondolsz, hátha előre nyomulnánk? Talán megretírel. No Csicsa te, egy-kettő, indulj!

De bizony hiába volt a kommandó. Csicsa csak nem indult s mivel a fújás miatt nem beszélhetett, csak a szemével biztatta vitéz társát: „hát indulj te, te ugys is voltál katoná”.

Sohogy se bírtak indulni. Csak a lábukat emelgették változtatva egy helyben taktura. Most meg már táncoltak is a magok muzsikájához, a mi a farkast nagyon látszott mulattatni. Még egy ideig ott gyönyörködött, de aztán egy új nótafordulónál mégis megkönyörült az istenadta művészein s hátulsó lába közé kapva a farkát, üvöltve rohant el a puszta.

Csöré és Csicsa még akkor is húzták, mikor már régen eltűnt az éj sötétében. Nem bírták elhinni, hogy már vége a veszedelemnek.

Egyszer aztán megszólal Csöré: — Hadd már abba, more, nem látod, hogy elment az uraság?

Csicsa még egy nagyot lehelte a klarinétba, aztán lassan kihúzta a szájjából s nagyot lélekzett.

— Jaj, mindjárt megszakadtam volna! De most már iszkiri ám, more!

S azzal lábuk alá vették a puszta, a mint csak reszkető inuktól kitélt.

Csak az első tanya kibontakozó körvonalaival jött meg a szavuk. Csöré törte meg a csendet.

— Te Csicsa, hogy nem jutott az az utolsó nótá hamarabb az eszünkbe?

— A bizitók! Pedig tudhattuk volna, hogy ettől a nótától elszalad. Tudod, a turkesztési bálból is, mikor rákezdtek, minden katoná úgy eltakarodott, mint akár a czopis-tráingra. Azok se tettek többet a brugóba, mint ez az uraság, a kit épen az imént mulattattunk. Ilyen nagyon ingyen még nem muzsikáltunk hallod.

— Hm, Nem lapátolnád fel ezt a havat? Rászolgáltunk ám, more.

— Az ám, bekerestünk vagy hat véka csilagot.

— No látod, bibasz, mondod-e még valamikor, hogy nem muzsikálsz többet, ha agyonvernek se?

Ugy-e hogy csak nincsen olyan idő, a mikor a cigány muzsikálni ne tudna?

IZGALMAS JELENET AZ ANGOL PARLAMENTBEN.

A francia kamarában Baudry d'Asson képviselő kidobásával lejátszott jelenet, új és „tetemesen bővített” kiadást nyert febr. 4-én az angol alsóházban. Itt nem kevesebb mint harminczhat képviselőt vezettek ki a teremből egymásután.

Ezt az ülést is már rendkívül zajos és ki-vált képtelen hosszúságú által jellemző ülések előzték meg. A január 31-én d. u. megnyitott ülés egész febr. 2-ánán d. e. 10 órájáig, tehát 41 óráig tartott egyhuzamban szakadatlanul. Az irlandiak ellen alkalmazandó kényszerítvény volt tárgyalás alatt, melyet az irlandi képviselők minden áron meg akarnak bukztatni s e végből az „obstrukcio” vagy is a körömszakadig való ellenzés, az agyonbeszélés sokszor sikere-

Davitt Mihály.

sen alkalmazott politikájához folyamodnak. A szóban forgó törvény ellen nem kevesebb mint 57 indítvány van benyújtva, melyeknek minde-

Dillon daczol a karhatalommal.

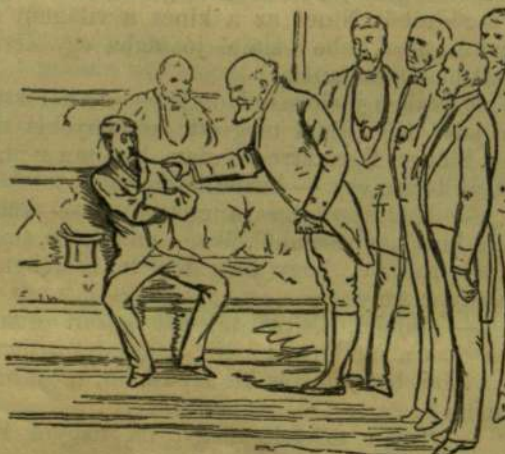
nikénél megújul a vita, s mindeniket külön szavazással kell elintézni.

A parlament, hogy az irek agyonbeszélési

Nelson Isák vissza akar vonulni.

politikáját sikertelenné tegye, előterjesztette a cloture behozatalára czélzó javaslatot, mely szerint az elnök, ha valamely indítványt negy-

Healy csak az erőszaknak enged.

ven tag fölállással pártol, azt azonnal szavazás alá bocsáthatja, a nélkül, hogy a vitának helyét engedje.

Már ez is rendkívül izgatottságba ejté az ireket, de még inkább a hir, hogy az ir liga alapítóját, a felkező Davitt Mihályt Dublinban elfogták s fegyveres őrizet alatt Londonba szállították.

Parnell február 4-kén kérdést intézett a belügyi államtitkárhoz: igaz-e Davitt elfogatása, s ha igaz, szolgáltatott-e rá igaz okot? A kormány nem adott a kérdésre választ s Gladstone szólan akart a cloture-javaslat tárgyában, de Dillon, az ir képviselők egyik kiválóbbja közbe kiabált, követelve a választ, mire Gladstone az őt beszédében zavaró képviselő eltiloltatását követelte. 395 képviselő 33 ellen Dillon kivezetése mellett nyilatkozott. Dillon azonban nem engedelmességet, mire az elnök előszóllta a ház őret, ki néhány ajtonállóval Dillont kivette a teremből.

Ekkor Gladstone ismét föláll, hogy folytassa beszédét. De most Parnell állt föl, azt indítványozva, hogy a tisztelt gentlemant (Gladstone) ne hallgassa meg a ház. Roppant zaj támadt erre, mely azzal végződött, hogy a ház 405 szavazattal 7 ellen Parnellt is kizárta. De Parnell sem engedelmességet, 5 ellene is föl kellett lépni a ház őrenek.

Ekkor valamennyi ir képviselő fölállt s ökleiket ráva követelték a kormány választást Dawitt elfogatásának tárgyában. Leirhatatlan zavar keletkezett; Gladstone többször akart szólni, de még az elnök is alig juthatott szóhoz, mivel az irek majd mindegyike előállott az indítvánnyal, hogy a ház ne hallgassa meg a miniszterelnököt. A roppant zajban a ház egyik ir képviselőt a másik után függesztette föl s egyenkint vezette ki a teremből. Nemelyik ellen testi erőszakot is kellett használni, mivel nem mozdult helyéből.

Csak midőn valamennyi irlandi képviselő el volt már távolítva, csak akkor lehetett tanácskozni a cloture-javaslat fölött, melyet a ház csaknem egyhangulag el is fogadott.

A kivetett home-rulerek az alatt a ház dohányzó szobájában gyűltek össze, ott tanácskoztak jövőben követendő maguktartása fölött, melynek eredménye az irlandiakhoz intézett csillapító kiáltvány volt, nehogy időnek előtte elhagyják a békés agitáció terét.

E rendkívül zajos jelenetek egyes részleteit tünteti föl mai képnk, nevezetesen Dillon, Parnell, Nelson és Healy eltávolítását. Dillon ugy van eltüntetve, a mint keresztbe font karokkal várja eltávolítását. Parnell is egész angol hidegvérrel távozik a teremből, kísértetve a ház őrenek vékony kardos alakja s a teremőrök által. Healy még védelmezi is magát, míg Nelson a teremőr székére támaszkodva várja kidobását.

Ákarmennyire kényszerítve érezte is magát az angol parlament a leirt erőszakos rendszabályokhoz folyamodni: tény az, hogy maga az esemény nem tön jó hatást a közvéleményre, az angol képviselői sérhetetlenségnek és a szólás-szabadságnak csorbultását látják benne mindennél.

TENGERI EXPEDICZIÓK FIUME ELLEN.

Kossuth Lajos «Irtai» tisztán föltüntetik az Adrián Fiume s a tenger mellé felölt intézendent hadi akció természetét. Katonailag véve, az esetre, ha a hadjárat a szolfierinói utközt után is folytatattik: kétséget sem szenved, hogy a háboru színhelyének változása kellett, hacsak az egyesült francia-olasz hadsereg a várnégyszög ostromlásában nem akart vala pazarolni időt és pénzt. 1859 július 5-én a francia hajóhad Lussin szigete előtt horgonyozott, Fiume allarmirozva, Magyarország remény és kétség között tekintett a tengerparti események elé. A villafrankai béke minden illuziót eloszlott.

Azonban nemesek az az epizód bizonyítja, hogy Fiume bírása — nem tekintve kereskedelmi fontosságát — közvetlenül a horvát végek, közvetve pedig a Dél-Duna és nyugati Magyarország kulcsa. Az a lelkesedés, melylyel a magyarság Mária-Therézia pártatlan adományát fogadja, az a szívós kitartás, melylyel a magyar rendek s reméljük a magyar parlament most is

Fiumének a magyar államhoz való tartozandóságát vitatta és vitája, nem közjogi vagy integrációs idealizálás. A sok áldozat, mely Fiume érdekében történt, előleg a jövő nemzedéknek, — e fölött nincs kétség. Fiume nemesek kereskedelmi gyűjtő pontja az Adriának, hanem egy egész védelmi vonalnak a kulcsa, melynek bírása döntő hatású.

Fiume többször volt a tenger felől jövő támadások célpontja. Három ízben szándékoztak egyes katonai expedíciók a magyar tenger-mellélen kikötve, Horvátországba tenni át a háboru színhelyét. Először 1706-ban a Rákóczi-fele harc idején, aztán az 1717—18-ki hadjárat alkalmával, végül 1739-ben. Valamennyi kísérlet vagy inkább csak terv az 1859-kihez hasonló sorsra jutott. Ausztriát a töröktől a tenger mellé és Horvátország érintetlensége tartá szabadon, a stájer és karantán rendek évek hosszu során át pénzzel, emberrel segíték a horvát végeket s ez által politikai tekintetben is bizonyos befolyásra tettek szert. I. Napoleon, midőn 1809-ben az illyr királyságot alkotá, egyenesen Ausztria léte alól vonta el az alapot, s midőn a lengyel királyságot helyre akará állítani, egyenesen megmondotta Metternichnek, hogy Ausztriát is restaurálja, midőn a beleegyezés díját a tenger melléki részeket s Dalmáciát visszaadja.

Ha a fentebb jelzett három kísérletet rendre veszzük, tagadhatatlanul az 1706-ki volt legtöbb veszedelemmel összekötve.

Rákóczi Ferenc szabadságharca 1703 óta nagy előmeneteket tett. A pillanat is jól megválasztva, midőn a Habsburg-házat nyugot felől az európai fontossággal bíró spanyol örökösödési háboru foglalkoztatta. Rákóczi nemesek ügyes alvezérekkel rendelkezett, kik ismerve a magyar katonai anyag taktikai használhatóságát, mindig szerét ejtették, hogy érzékeny sebeket üssenek ott, hol nem is várták. Diplomatai, kik az európai udvaroknál működtek, kivitték, hogy a magyar ügy és a magyar háboru nemzetközi védelemben részesül, s Rákóczi hadviselő félnek ismerték el. XIV. Lajos, kinek érdekében állott, hogy a császári hadakat foglalkoztassa — 1706-ban a havi pénzszegélyt 50 ezer forintba emelte, miután Rákóczi ez évben bevette Esztergomot, fölmentette Kassát. Ez évben mindinkább sürgetővé vált a francia szövetség komoly eszméje; sürgette Des-Allours marquis, a francia követ Rákóczi udvarában s azon igyekezett Vetésy László, a magyar francia báriósított követ Lajosnál. Ez azonban csak ürügy volt, a francia udvar a maga szempontjából ügyesen járt el. Rákóczi mozgalma hathatós istábjá volt, tehát nem ejtette el. Des-Allours tehát játszóttá hitegető szerepét. Huzták-halasztották, a mint lehetett s folytatták a szemkiszúrás politikáját. Vetésy, a magyar követ, hitvány, elvtelen ember volt, árulója később az ügnek, melyet szolgált, s bármint bizonyítja is, nem hihető, hogy ekkor igaz uton járt legyen.

Ez évre esik az első expedíció. 1706 márczius hóban jelenti a bécsi angol követ, hogy a porta kedvezni látszik Rákóczi ügyének, a követeket barátságosan fogadja. Márczius 24-én Stepney, a követ jelenti, hogy a porta ugyan közvetlenül be nem avatkozik, de kéz alatt segíti a fölkelőket. Több francia tiszt s a meghalt Thököli Imre szolgál Rákóczihoz mennek. S a hir igaz volt. Vojnovics, egy szerb tiszt, kalandos életü kondottiere, milyen a délszláv török tartományokban elég akadt — családjá később magyar nemes — valóban Boszniában s a Krajnában (Török-Horvátország) toborzani kezdett. Vojnovics folyton korrespondált is Rákóczi-val, s mint afféle guerilla eredményeinek számbeli kimutatását nem mulasztotta el többszörösen hatványozni. Időközben a «tengeri esodák», a holland és angol követ, mint Bercsenyi szatyrikus tolla nevezi őket — fegyverszünet kötésén fáradoztak. Az alatt hire terjedt, hogy 42 hajó jön 200,000 törökkel, jelezte már, a török öli, vágja utjában az embert. A fejedelem levelet irt Bercsenyire, s ehez csatolta Vojnovicsét is másolatban, de biz ebből nem sült ki semmi nagy dolog, csak az, hogy a török haderő gyülekezik. Bercsenyi eles észével már eleve sem hitt a vállalatban, de ápril 17-én írott levelében oda nyilatkozik, hogy magavető s munkálódó erő sikerrel operálhat ugyan, de ugy, hogy előbb a Szávavonalat megvéve, foglalja el a Dravaközt,

ezalatt a kuruczság a Rábától lemanővrozva kezét fog velők s ugy operál. De ő sem igen bízik az egészben. Jó, hogy hírlik.

Az expedíció azonban komolyan készülődött. Fiume katonai parancsnoka ekkor Terz Ottavio vala. A stájer kamara már márczius elején értesült Vojnovics toborzásáról. Márczius 4-én a parancsnoknak írja, hogy Boszniában francia tiszték s régi Thököli-pártosok hadat szerveznek, s ezzel Zárába törnek, honnan Görz és Gradiska felé, s másfelől pedig Fiume irányában Horvátországba igyekeznek.

Horvátországban is tudtak már a dologról. Vojnovics a boszniai pasinál s a banjalukai albégnél engedélyt eszközölve ki, nehány zászlóalját szerveztet már. Sok francia mérnök van velők, kik az Umnán és Száván hidat akarnak verni és szelbelen lájítják a hajlandó ráczokat «zur Succurirung des Ragozi». A horvátok ekkor teljesen az udvar pártján állottak, a vég-beli akkor költözők görög-keletiek természet-szerűleg a horvátokkal szemben foglaltak párt-állást, s erre számított Vojnovics. Minderről Plenič György zágrábi protonotárius tudósítja a gráci kamarát.

Vojnovics tett is néhány kísérletet, néhány banda áttört a határon, Zárában is mentek, de a velencének nem fogadták kedvezően a vállalatot. Mindamellett Vojnovics folyton készült, gályákat fogadott s Fiume és az egész Isztria izgatottságban volt. Ugynevezett ausztriai galya egy sem volt, a partok teljesen védtelenek; a hadi tanács főhöz-fához kapkodott. Egy velencei kapitány Veturi Veneto azt a tanácsot adja, hogy márti ütegekkel védjék meg az isztriai és fiumei partokat. A velencések feltűn kereskedelmi érdekeket, határozottan ellen-nei voltak ugyan az expedíciónak, de Vojnovicsal nem bírtak volna, mert Bosznia felől több átjárót is igénybe vehetett. Mi történik, ha a védtelen tenger mellé ellen mégis létre-jött volna az expedíció?

A veszedelem elmúlt, részben az időközben folytatott alkudozások lanyhaszták meg Rákóczi pártfeleit, Vojnovicsnak pedig kifogyván pénze, csapatait nem tarthatá együtt, török-francia részről pedig elejték a merész vállalatot.

Másodizban az 1717/8-iki török hadjárat alkalmával fenyegette Fiumét veszély. Savoyai Eugen herceg a szerb határon elhatározóan megverte a török sereget, megverte Belgradot erős ostrom után. Boszniában azonban szerencsésebb volt a török sereg, s kapcsolatban az Adrián működő kalóz-rajjal, igyekezett Horvátországra törni. Egy nyolcz-tíz erős gályából álló hajóraj 1718 elején Buduához közel 2 pápai gályát kifosztott, a legénységet megölte s mint Montenaro Domenico a Fiume városát védő tetsatol vár parancsnoka értesült, Fiume felé vitorláz. A török hajósok ekkor már nem igen félték a velenceiektől, hajóhaduk, régi dicsőségük, lobogójuk becsületét már múlt-félben volt. A török hajókon ügyes görög hajónép szolgált, mely kiállotta a versenyt az olaszsal. Ez a nyolcz-tíz galya nem valami nagy hajóhad ugyan, de jellemző, mily riadalmat okozott az ekkor is oly előrelátóan védtelenül maradt tenger mellélen. A veszedelem most ugy mult el, hogy időközben megkötötték a béke.

1738-ban azonban komoly baj fenyegette az Adria-melléki két nagy tengeri várost. Jenő herceg elhunytával a császári fegyverektől elfordult a szerencse, mintha azt is sirba vitte volna magával. Oláh, szerb és bosnyák földön a mirigyhálal s török fegyver egyaránt pusztítá az ügyefogyott vezérek alatt harcoló sereget.

1738-ban a velenceiek, érdekeik azt parancsolván, semlegesegget fogadtak a töröknek, de a bécsi udvart értesítették, hogy Raguzában készül valami. B. Kain Frigyes Lipót fiumei parancsnok ez évi márczius 6-án rendeletet kap, hogy erősíttesse Tersatot, s kivált a tenger-mellékre ügyeljen, a rendelkezésére álló hajókat lássa el ágyúkkal. A velencei tanácsot kéri a stájer kamarabeliek, hogy a Raguzában gyülekező török expedíció akadályozzák meg. Hiába. Az év szeptember 13-án hirt vesz a gráci kamara, hogy a török hajóra, 12 nagy és 24 kisebb járműből áll, van rajtok 35 nagy és 24 kisebb kaliberű ágyu, számos legénység.

A veszedelem hallatára a tenger-mellékiek

folriadtak és sürgős segedelemért folyamodtak. Keil ezredes alatt rögtön flotilla szerelgetett föl, kivált miután egy Barlettából érkező kapitány, Sulasich Miklós a Capo Santa Mariánál látta horgonyozni a török rajt, az iratok azt állítják, hogy a hajók francziák s hogy az egész adriai expedíció terve tőlük ered, ez azonban eddig hypothezis csak, hírből írják. Közben a többi tenger-melléki városmag Buccari, Porte-Ré erősen készültek a védelemre, partjaik mentében ütegeket állítottak föl s kisen várta az ellent. November elején Kis-Ázsiában a porta ellen lázadás ütött ki. A hajóraj tehát nagy meglepetésére a fiumei parancsnoknak, Rhodus felé vitorlázott, mit eselnek gondoltak, pedig valóban oda szállították a flotilla legénységét. Mindamellett a hadjárat végezeteig mind a fiumeiek, mind a triesztiek, teljesen felkészülve várták az ellenséget. A haditanács ekkor jutott élénk tudásra, hogy mily sajnosan nélkülözi a hajóhadat. Mária Teréziá a kezdeményezés érdeme e téren is, mint a ki monarkhiája kereskedelmét hadi flottával igyekezett megvédeni.

Thallóczy Lajos.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

„Filozófiai írók tára” czim alatt indult meg a m. tud. a. adémia támogatásával Alexander Bernát és Bánóci József tanárok szerkesztése mellett s a Franklin-társulat nyomtatásában egy gyűjteményes munka, melynek czélja a legkittünb bölcseleti írók főbb munkáit, melyek a tudomány történetében is pontot jelölnek, jó fordításokban áltetni át irodalmunkba. Dicséretre és hálára érdemes kezdemény, melynek belső sikere a szerkesztők és a közreműködésre vállalkozott munkatársak, Hunfalvy Pál, Greguss Ágost, Csiky Gergely stb. által biztosítva van, külső sikere azonban, az akadémia támogatásán kívül, csak az érdeklét közönség anyagi pártolásától függ. Reméljük, hogy az sem marad el; mert Platon és Aristoteles, Descartes és Leibnitz, Bacon és Kant, Pascal és Diderotnak legalább főbb munkáit magyarul is birni oly követelmény, melynek teljesítése nélkül annyira fejlett irodalom, mint a magyar, többé alig lehet el. Az épen most megjelent első füzet Descartes, a XVI. század nagy bölcseze két főművét: a módszerről szóló értekezést s a metafizikáról szóló elmékedéseket adja, Alexander Bernát szabatos fordításában, jegyzeteivel s toldalékaival, mely utóbbiak: I. Descartes élete; II. D. rendszere, III. D. mint természettudós, irodalom-történeti szükséges kiegészítéssel szolgálnak. A kötet, nagy nyolczadrétes, tömött nyomással 180 lapra terjed s ára 1 ft 20 kr.

Uj regények. Az Athenaeum kiadásában négy-kötetes regény jelent meg Jókaitól „A kik kétszer halnak meg” czim alatt. A regény a «Hon» tárczájában volt közölve. Meséje Felső-Magyarországon játszák, s első része annak a regényciklusnak, melynek második részét most közli Jókai lapja. A szépirodalom barátai bizonyára örömet fogadják az innepelt és kifogyhatatlan költő e legújabb művét. Ára 4 ft. Szintén az Athenaeum kiadásában jelent meg „Régi és új nemesek”, társadalmi regény egy kötetben, írta ifj. Ábrányi Kornél, az újabb irodalom emez egyik legtehetségesebb tagja. Ára 1 ft 30 kr.

„Gazdasági utazás az Egyesült-Államokban” czimű könyv jelent meg a Franklin-társulatnál; írta Oetken Frigyes, s fordította Tomsits Iván. A gazdasági ügyek iránt érdeklődőkre nézve tanulságos könyv. Az amerikai gazdasági élet számos oly apróbb tényezői vannak benne megbeszélve, melyeket nagyobb művek figyelmen kívül hagynak, de a melyek gazdasági tekintetből érdekesek. A falusi életből, szokásokból, az uralkodó nézetekből sokat megtudhatunk ama mozgó erők közül, melyek az amerikai munkának fölnyit és eredményt biztosítanak, és a mik közt az is egyik tényező, hogy a foglalkozás minden terén a szeszies ital számúzva van. A 190 lapra terjedő könyv szól a talajviszonyokról, a munkáról, a nagy szorgalomról és ügyességről, a farmok berendezéséről, a gépek használatáról, életmódról, a munkás társadalmi helyzetéről, állat-és gyümölcsenyésztéséről, általában a gazdaság minden részéről.

Adatunkat részben az 1736-ban működő Keil ezredes levelezéséből vettük.

